

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

W. Smouter, Breukelen

De Digitale Stad

In 1949 schreef de Argentijnse schrijver Jorge Luis Borges in zijn boek 'El Aleph' een verhaal over 'De bibliotheek van Babylonië'. Dat is een gigantische bibliotheek. De talrijke boeken zijn als een honingraat met elkaar verbonden en je kunt er eindeloos in dwalen. Saai zien de boeken er wel uit. Ze hebben allemaal dezelfde zwarte kaft en tellen allemaal 128 bladzijden. Gaandeweg wordt duidelijk waar de bibliotheek uit bestaat: het is de zeer grote, maar niet oneindige, collectie van alle mogelijke combinaties van de letters van het Babyloniëse alfabet binnen het bestek van 128 bladzijden.

Dit nu is een intrigerende gedachte. Het betekent immers dat in deze bibliotheek alles te vinden is. De wijsheid van alle eeuwen is hier beschreven. Het antwoord op alle vragen, ja zelfs op vragen die nog nooit gesteld zijn. De diepzinnigste lofprijzingen, maar ook de grofste ketterij en, de waarheid en de leugen... alles staat hier. Voor het oplossen van de wereldproblemen biedt deze bibliotheek dan ook grote mogelijkheden. Er is alleen een moeilijkheid: je moet de juiste boeken weten te vinden. Want als je een willekeurig boek van de plank pakt, dan is de kans groot dat het nòch waarheid nòch leugen bevat, maar alleen pure onzin.

Een sekte binnen de bibliothecarissen pakt dit probleem aan. Om steeds dichterbij het geheim van de Waarheid te komen is men begonnen om alle boeken die evidente onzin bevatten, te vernietigen. Het officiële standpunt van de bibliotheek is, dat dit een ernstig ambtsmisdrijf is. Immers: ieder boek is uniek en later zou kunnen blijken, dat een boek dat we nu vernietigen toch van onschatbare waarde is. Borges besluit het verhaal dan met de erkenning dat dit standpunt strikt genomen wel juist is, maar niet zo zinvol. Er zijn immers altijd nog talloze boeken, die van het unieke exemplaar slechts één letter verschillen...

En nu Amsterdam

Aan dit oude verhaal moest ik dezer dagen denken, toen de gemeente Amsterdam in samenwerking met Hack-Tic Netwerk een telefoonnummer opende onder de naam: 'De digitale stad'. Iedereen die een computer met

modem heeft kan per telefoon verbinding leggen met een computer in Amsterdam, die op zijn beurt continu in verbinding staat met 1,8 miljoen andere computers in 137 landen. De clou is nu, dat je alleen maar verbinding hoeft te maken met Amsterdam om vandaar via simpele toets-aanslagen verbinding te krijgen met al die andere computers.

De Amsterdamse computer is opgezet als een namaak-stad. Er is een plein, een bibliotheek, een stadhuis, een Centraal Station en zo meer. Als je de bibliotheek 'betreedt', kun je onder meer alle universiteits-bibliotheken raadplegen. Zo kun je de catalogus van de Koninklijke Bibliotheek bekijken, net alsof je daar in de zaal zat. Maar even makkelijk kun je de Library of Congress in Washington bezoeken. En dat is in feite nog vrij eenvoudig. Via de optie Centraal Station bezocht ik in tien minuten zowel Israël als Tsjechië. In Israël haalde ik de speech van Clinton tijdens de vredes-ceremonie in het Witte Huis, ik bezocht de Ben Gurion Universiteit en kreeg van een overheidsdienst een artikel over de kosten van Aliyah (joden die terugkeren naar Israël) plus een aanvraagformulier voor het Arbeidsbureau. In Tsjechië betrad ik een Praagse universiteit, maar stuitte op het probleem dat ik niet weet wat *Knihovna fakulty stavebni CVUT* betekent en daarom stapte ik daar weer uit. Wat je ook kunt doen: je kunt post versturen naar iedereen met een computer-adres. Ik stuurde een bericht naar Israël voor het ministerie van buitenlandse zaken en merkte vanmiddag dat ik in m'n elektronische postbus antwoord had gekregen van Sarah!

Wat moet je ermee?

Kortom: hier is geen eind aan en het is nog maar net begonnen. Maar wat is het nut hier nu van? Dat is een goede vraag. In principe heeft ieder mens hiermee de toegang tot een onoverzienbare hoeveelheid informatie. Je kunt er vrij zeker van zijn, dat je informatie kunt krijgen over vervuiling in de Noordzee, over de situatie van de Indianen in Peru en over de uitleg van de brief aan de Galaten in Canada. Maar het lijkt heel veel op de bibliotheek van Babylonië, die Borges beschreef: alles zit erin, maar hoe vind je

het? Eerst moet je tussen ontzettend veel onzin en vuilschrijverij het juiste onderwerp zien te vinden en dan vind je nog een mengsel van betrouwbare en nutteloze tekst door elkaar heen. En wat is waarheid, ja wat is de Waarheid?

Ik kan me voorstellen dat u zegt: gelukkig heb ik zo'n computer niet, en ik zal u niet tegenspreken. Maar toch, ik vraag me af of deze Digitale Stad niet onder een vergrootglas laat zien in wat voor wereld wij allemaal leven. We krijgen veel en snelle informatie, maar wat is de betekenis ervan? Wat is de moeite waard, en wat is morgen al weer vergeten? Het is de bedoeling van deze nieuwe Opbouw-rubriek om telkens één opmerkelijk feit naar voren te halen uit kerk of samenleving en daar een apart licht op te laten vallen. Misschien een hulpje in de Babyloniëse bibliotheek.

38e jaargang – nr. 3
11 februari 1994

In dit nummer

- 43 H. de Jong
Ouders en kinderen
- 45 H. de Jong
De ont'eeuw'iging van de Schrift (2)
- 47 H. Algra
Van Rwanda naar Houten
- 50 Christien Breman
Zegen op het werk van de Redeemed Gospel Church
- 52 Johan Klein
O God, die droeg ons voorgeslacht
- 55 D. Holwerda
Waren de joodse leiders blij met Johannes den Doper?

Opbouw

Uitbreiding redaktie

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redaktie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal

Adres van de redaktie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redaktie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Met ingang van 1 februari 1994 is mevrouw J. Westerkamp-Stegeman toegetreten tot de redaktie van 'Opbouw'. Als redakteur zal zij zich in het bijzonder bezighouden met het schrijven van verhalen en religieuze gedichten/gedachten.

Mevrouw Westerkamp (zie foto elders in dit blad) is 38 jaar en moeder van drie kinderen (13, 11 en 8 jaar). Zij is de echtgenote van drs. D.A. Westerkamp die sinds 1 juli 1993 predikant is van de NGK/CGK-gemeente van Houten.

Mevrouw Westerkamp heeft theologie gestudeerd aan de Rijksuniversiteit van Groningen.

Van 1988 – 1993 heeft zij samen met haar man les gegeven aan de Ecole de Théologie de Butare in Ruanda. Hun opdracht was – uitgaande van de Stichting EvTA – de opleiding van predikanten te ondersteunen vanuit de gereformeerde traditie.

Van haar hand verschenen eerder in 'Opbouw' kinderverhalen en de artikelen 'Post uit Ruanda'.

Elders in dit blad vindt u een uitgebreid interview van H. Algra met fam. Westerkamp.

Bestuur Gereformeerde Persvereniging 'Opbouw'

H. Algra, Den Helder

Rechtgezet

In het vorige nummer van 'Opbouw' staat op pagina 34 ten onrechte de naam van Elly en Rikkert vermeld bij het liedje 'Eén van één bijzonder'. Nu hebben Elly en Rikkert veel goede kinderliedjes geschreven, die o.a. regelmatig geplaatst werden in het blad 'De Goede Herder' (In de Ruimte, Soest). Deze tekst kwam ook uit 'De Goede Herder', maar werd geschreven door Jan Visser. Overigens is de hier vermelde tekst nog een iets gewijzigde versie (ten behoeve van een vakantiebijbelschool in Den Helder).

Kalender

van de Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang. Opgave: tel. 05130-20476.

1994

12 mrt.	Landelijke Vergadering Apeldoorn
26 mrt.	Jaarvergadering persvereniging Opbouw te Utrecht
Onderwerp: 'Christelijke dienstverlening in een gesekulariseerde wereld', door kapt. Kor van het 'Leger des Heils'.
16 april	Landelijke Ontmoetingsdag Barneveld
23 april	Landelijke Vergadering Apeldoorn (onder voorbehoud)
28 april	Landelijk Overleg Chr. Geref. – Ned. Geref. te Nieuwegein
7 mei	Zendingsvoorjaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
17 mei	Predikantenkonferentie te Apeldoorn
28 mei	Landelijke Vergadering Apeldoorn (onder voorbehoud)
20 juni	Ledenvergadering 'Compas' te Harderwijk
18 juni	Landelijke Vergadering Apeldoorn (onder voorbehoud)
22 sept.	Vrouwenkontaktdag te Bennekom
19 nov.	Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken

In de komende nummers (o.a.):

D. Holwerda, iemand had twee kinderen
Register 1993

H. de Jong, Zeist

Ouders en kinderen¹

(n.a.v. Maleachi 4:5 en 6)

De generatie-kloof en het generatie-konflikt, en de profetische belofte dat die kloof overbrugd en dat konflikt bijgelegd zal worden. De harten van de vaders tot de kinderen gekeerd en de harten van de kinderen tot de vaders. (En de moeders, vullen we natuurlijk aan.)

Als dat eens kon! Wij wanhopen daar wel eens aan. Omdat we weten hoe diep die kloof is en hoe hoog dat konflikt kan oplopen. Denk maar aan de felheid waarmee op de straat de gevestigde macht en de jeugd op elkaar kunnen botsen.

Zouden wij iets kunnen doen om dat profetische perspectief dichterbij z'n vervulling te brengen? De Schrift zegt dat daarvoor iemand als Elia nodig is. Elia of Johannes de Doper. Dat zijn figuren geweest die iets onverschrokken in hun optreden hadden. Het waren geen zachte heelmeesters die stinkende wonden maakten. Inderdaad zal er moed voor nodig zijn de vinger bij de zere wondenplek te leggen. De moed van de profeet die zich alleen in Gods hoede veilig weet. We zullen in de bres moeten durven springen, tussen de beide partijen in.

Neutraal naar beide kanten toe? Is dat wat bedoeld wordt? We weten dat het kenmerkend voor de bijbel is dat hij opkomt voor de zwakken. Wie zijn hier de zwakken? De kinderen, niet de vaders, denk ik. Wat ik ons als ouders zou willen voorhouden is dat we op moeten houden teveel van de komende generatie te verwachten. Ons verwachtingspatroon moet omlaag. Zelf zijn wij opgegroeid in een hardere tijd dan nu. Wij ouders zijn oorlogskinderen. Dat maakte ons gehard. Weinig aandacht schonken we aan onszelf, des te meer aan de wereld buiten ons. Sterk hield ons de vraag bezig: Wanneer zal de oorlog afgelopen zijn? En dan: Hoera! De oorlog is afgelopen. Ongedachte kansen komen vrij, opgespaarde energieën komen los. Dat heeft tot in de zestiger jaren toe het algemene beeld bepaald. Aanpakken! Er is ontzettend veel werk verzet.

Dan verslapt langzaam de uitdaging. Kinderen worden geboren in een gespreid bedje. Er komt tijd vrij om zich met zichzelf bezig te houden. De psyché van de mens wordt ontdekt. Het vermogen ontstaat zich van zichzelf te onderscheiden. De zelfbespiegeling doet haar intrede. Dat leidt tot innerlijke verzwakking. Mensen worden zichzelf tot probleem. Daar zitten we nu nog middenin.

En waar wringt nu de schoen? Het zit 'm denk ik hierin dat de ouders en

jongeren benaderen met de maatstaven die eerder aan henzelf werden aangelegd. Ze denken dat de jongeren evenveel kunnen en dus ook moeten bereiken als zij zelf. Daarmee overvragen zij de jeugd. Die voelt aan dat ze aan de gestelde verwachtingen niet kan voldoen, althans niet voldoet, en voelt zich vervolgens afgewezen, niet aanvaard. Ze zegt dat niet, ze voelt het. Wij ouders staan zonder dat we het door hebben te eisend in plaats van gevend tegenover de jongeren. We stellen hen moeilijk op hun gemak en staan te weinig gereed met het prijzende, aanmoedigende woord. In plaats van het vriendelijk oog ontmoeten ze bij ons vaker de keurende blik. Dat geeft aan jongelui het gevoel het bij ons niet te halen.

Dat wordt nog versterkt door de opkomst van het geslaagde type, het no-nonsense-produkt, de harde jongens en meiden die het wel halen (en meer dan dat!) en die daarom ten voorbeeld worden gesteld. Wat nog weer aan de ontmoediging toevoegt. Veel jongelui voelen zich in onze samenleving onveilig. En de ouders die hun bescherming zouden moeten bieden stoten hen af en terug, het leven in dat nu weer op een andere manier hard geworden is. Een generatie dreigt zo te verkommen en groeit op in wrok en frustratie. Die ook weer geuit worden in bijv. ongeregeld straatgedrag waar tegen opgetreden moet worden. En zo ontstaat de keten, de spiraal van actie en reactie, de vicieuze cirkel. Wie helpt ons eruit?

Ik weet niet waar de profeet aan dacht bij het generatie-konflikt van zijn dagen, maar zo ongeveer ervaren wij het vandaag. Het valt op dat Maleachi het herstel bij de ouders ziet beginnen. Zij zijn het die als eersten de harten toekeren naar de kinderen. Daarop volgen dan die kinderen in zo'n zelfde toekerende beweging. Waaruit moet die toenadering bestaan? Het gaat er denk ik om dat we het vertrouwen van de jongelui terugwinnen dat we zonder erg en zonder boos opzet verloren hebben. Inzicht in de veranderde omstandigheden kan ons helpen. De zachte omstandigheden van de welvaartsstaat hebben de jongeren weker gemaakt. Daar zullen we vanuit moeten gaan. Wij zullen voorzichtiger moeten worden met het keurende oog en royaler met de vriendelijke blik.

In het Nieuwe Testament wordt de tekst van Maleachi nog een keer aangehaald. In verband met het optreden van Johannes de Doper. Hij zal – als eertijds Elia – de harten der vaders keren tot de kinderen. „En”, zo staat er dan bij, „de ongehoorzamen tot de

gezindheid der rechtvaardigen” (Lukas 1:17). Het wordt hier wel zeer duidelijk aan welke kant de bijbel gaat staan in dat generatiekonflikt. De kinderen blijken hier immers tegenover de ongehoorzame ouders de rechtvaardigen te zijn, degenen die het gelijk aan hun kant hebben. 'Ongehoorzame ouders', het is een woordverbinding waaraan we niet gewend zijn. 'Ongehoorzame kinderen', dat klinkt vertrouwd. Ongehoorzame ouders? Toch heeft de bijbel het daarover. Maar die weet dan ook van een God die even hoog boven ouders als jongeren staat. En die God kiest partij voor de jongeren. Nee, niet voor die jongeren die het toch wel maken en de ouders zelfs nog overtroeven en voorbijstreven. Maar voor de jongeren in zoverre zij de zwakkeren zijn en op onze steun en bescherming aangewezen.

Zij hebben recht op ons. Zij hebben er recht op dat wij tegenover hen meer een gevende dan een eisende houding aannemen. En als ik zeg: gevend, dan bedoel ik bepaald niet dat we ze vol moeten stoppen met allerlei goeds en moois. Dat we het bedje voor hen nog meer moeten spreiden. Nee, geven, daarmee bedoel ik: Liefde geven, waardering en vertrouwen. Zodat ze zelfvertrouwen krijgen. Vergeet niet: Veel jongeren kijken tegen de ouders aan en op als tegen een onhaalbare hoogte. Dat frustreert ze. Ze gaan uit afgunst en jaloersheid kapot maken wat de ouders hebben opgebouwd. En daar worden de ouders weer woedend om. Nog eens: Die spiraal, die vicieuze cirkel. Wie doorbreekt die? Het zal vooral van de ouders uit moeten gaan. Wij zullen van onze trappetjes af moeten komen. Om meer naast dan boven de jongeren te gaan staan. En in te zien dat niet elke generatie even sterk is. Want, hoe gek het ook klinkt, niet de vrouw maar de jeugd is vandaag het zwakkere geslacht, het brozere vaatwerk waar de apostel het over heeft. Vanwege de omstandigheden die zo anders zijn dan in de tijd dat we zelf opgroeiden. – Natuurlijk valt er over de verhouding tussen ouders en jongeren nog veel meer en deels ook wel andere dingen te zeggen. Maar dit waarmee ik nu kom is er ook een aspect van. Moge de Here God onze pogingen om vrede tussen de generaties te stichten, zegenen. Want Hij wil dat ouders en jongeren het goed met elkaar zullen hebben. Dat maken we uit de woorden van de profeet duidelijk op.

Noot:

1 Tekst van de toespraak tijdens de middag-pauzedienst van de St. Alle-dag-kerk te Amsterdam van 8 sept. 1993

De aanstaande jaarvergadering van ons blad

Zondag 4 oktober 1992. Dag van de Bijlmer-ramp. Verschrikkelijke beelden voor de tv. Ook een mooi beeld: Twee heilssoldaten met een grote ketel soep tussen zich in temidden van de ravages. Wat deed dat goed! Wat heeft het Leger des Heils met deze stille en tegelijk werkzame aanwezigheid al een goodwill gekweekt bij de mensen. En dat in een tijd dat het evangelie uit onze samenleving wordt weggedrukt. We kijken er met bewondering naar. En bij velen leeft de vraag: Hoe doen jullie dat? Hoe hebben jullie met bewaring van de christelijke identiteit zo'n gemakkelijke ingang bij het publiek? Reden waarom het bestuur van Opbouw naar het nieuwe hoofdkantoor

van het Leger in Almere is gestapt met de vraag of ze ons op de eerstkomende Opbouwjaarvergadering eens van hun werk kunnen vertellen. Natuurlijk, ieder van ons weet daar wel iets van. Maar het hele verhaal eens van henzelf te horen, dat voegt iets toe. Het is ons trouwens niet enkel om informatie te doen. De kring van Opbouw wil door deze geste ook een hand van herkenning en erkenning uitsteken naar het Leger dat met een minimum aan theologie zo hartverwarmend christelijk bezig is in onze ontkerstende samenleving. We bedoelen hen met deze uitnodiging dan ook te eren en hun gezegend werk voor het eerst of bij vernieuwing onder de aandacht te brengen.

Voor één ding willen we ons bij die gelegenheid wachten: Dat we hun theologisch of konfessioneel de maat zouden gaan nemen. Wie met die opzet op zaterdag 26 maart naar de Jeruzalemkerk in Utrecht komt moet erop rekenen dat hij of zij... (nu ja, verzint u zelf maar wat naars). Daar gaat het ons dit keer niet om. Maar verder is op deze openbare (morgen) vergadering iedereen van harte welkom. Je hoeft daarvoor geen lid van onze persvereniging en zelfs geen abonnee van ons blad te zijn. (Al is het natuurlijk wel een mooie gelegenheid om het op die dag te worden.) Het bestuur van de persvereniging 'OPBOUW'

J.M. Smelik

De zegen – een vrome wens?

Onlangs vroeg iemand mij na afloop van de dienst, waarom de zogenoemde priesterlijke zegen wordt uitgesproken in de wens-vorm: „De HERE zegene u en behoede u ...” Hij vroeg zich af of dat niet te zwak is: alsof het slechts om een vrome wens gaat. Zou het niet beter zijn, wanneer gezegd werd: „De HERE zal u zegenen...”?

Nu is het niet zo eenvoudig om de hebreeuwse werkwoordsvorm, die hier gebruikt wordt, zo weer te geven, dat aan alle nuances recht wordt gedaan en er geen misverstanden mogelijk zijn. Alle vertalingen, die ik er op na las, geven weer met de aanvoegende wijs – waarvan Kramers' woordenboek zegt: „wensende wijs, onzekerheidswijs” – of met de wensvorm: „Moge de HERE ...”. Dat kan zeker als te zwak en onzeker worden uitgelegd, alsof het nog maar de vraag is of het gebeurt. Het zou een misverstand zijn om deze zegenspreuk op te vatten als enkel 'een vrome wens', waarvan je maar moet afwachten of het ook werkelijkheid wordt. Aan de andere kant kan een vertaling met „De HERE zal u

zegenen ...” of „Hij zegent u ...” óók worden misverstaan: alsof het iets is dat automatisch bewaarheid wordt. Maar de zegen van God is geen automatisme of iets dat magische werking heeft. Wanneer we deze woorden op bijbelse wijze willen uitleggen, kunnen we beter spreken van een belofte, die namens God wordt uitgesproken. Een belofte is in die zin zeker, dat God het voor 100% meent en dóet zoals Hij heeft toegezegd. Aan Hem zal het niet liggen. Maar die belofte wordt vervuld wanneer zij, die haar ontvangen, dat ook echt in gelóóf doen. Dat houdt niet alleen in, dat zij geloven dat God zal doen wat Hij (toe)zegt, maar ook, dat zij gáán in de weg die Hij hun wijst. Gods belofte wordt in de weg van gehoorzaamheid aan Zijn woorden vervuld.

Daarom lezen we zo dikwijls de Torah, dat de Israëlieten voor de keuze worden gesteld: óf de zegen, die ze zullen ervaren wanneer ze de HEER vrezen, Zijn wegen bewandelen en Zijn geboden bewaren, óf de vloek, wanneer ze niet naar Hem luisteren en Zijn inzettingen verwaarlozen. Daarom was het in Israël ook de gewoonte om de priesterlijke zegen te beantwoorden met 'Amen' om zo te kennen te geven de zegen in geloof zich te willen 'toeëigenen'. En die beaming is gelukkig de laatste tijd weer in veel kerken gewoonte geworden: soms door een gesproken of gezongen 'Amen', vaak door een 'amenlied' (zoals het bekende Gez. 456:3). In Numeri 6, waar de opdracht aan Aäron en zijn zonen om het volk met deze zegen te zegenen vermeld staat, lezen we tenslotte: „Zo zullen zij Mijn Naam op de Israëlieten leggen, en Ik zal hen zegenen”. In die Naam komt de levende God Zelf mee. Daarin is Hij aanwezig. Daarmee schenkt Hij Zich

aan de zijnen. Die Naam is een garantie, een teken van volstreckte betrouwbaarheid.

Daarom hecht ik er persoonlijk aan om het uitspreken van de priesterlijke zegen in te leiden met woorden als:

„De Here God wil Zijn Naam op u leggen en u daarmee Zijn zegen toezegen; aanvaardt en beaamt die in geloof en gaat dan heen in vrede en vreugde”.

Hopelijk geven die woorden voldoende duidelijk aan waar het bij deze zegenspreuk om gaat: geen 'vrome wens', ook geen 'magische formule', maar een van Gods kant wèlgemeende, betrouwbare belofte, die Hij zeker in ons leven zal verwerkelijken wanneer we in geloof willen leven en zo voor Hem openstaan dat Hij Zijn woorden aan ons kan waarmaken en Zijn werk in en voor ons kan doen. En dan houd ik het toch maar op die aanvoegende wijs: „Hij zegene u ...”, die in de Christelijke Kerk nu eenmaal allerwegen gebruikt wordt, in de hoop dat de hoorders er geen onzekerheid in horen, maar wél de oproep tot geloof. Ongeveer hetzelfde 'probleem' met vertalen doet zich overigens voor bij die andere zegenformule, die in de Kerk gebruikt wordt: „De genade van onze Heer Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u allen” (2 Kor. 13:13). In de griekse grondtekst staat géén werkwoord in deze zin. Ook hier wordt bijna altijd vertaald met het invoegen van een werkwoordsvorm in de aanvoegende wijs, maar er zijn ook voorgangers die zeggen: „... is met u allen”. Anderen laten het werkwoord eenvoudig weg. Het kan allemaal en niets is ideaal. Laten we er maar geen écht probleem van maken, maar goede verstaanders zijn van het Woord van de Heer!

De ont'eeuwig'ing van de Schrift (2, slot)

Een eerste bespreking van het boek van drs A. Keizer 'De grote toekomst van ISRAËL, de Kerk en de Volken, ondertitel 'Waarom de dogmatiek moest vastlopen, Kampen 1992

Tijd en eeuwigheid

We hebben het dus over de eeuwigheid en over de poging om met een beroep op het Hebreeuwse woord en begrip 'olaam daarvan af te komen. 'Geen eindeloze duur maar tijdperk', hoorden we iemand als Van Niftrik het Hebreeuwse eeuwigheidsbegrip definiëren en Keizer nam dat over. Zouden ze echt gelijk hebben? Zouden we bijvoorbeeld bij Psalm 90:2 werkelijk moeten vertalen 'Van het ene tijdperk tot het andere zijt Gij God'? Keizer zegt dat weliswaar nergens maar het volgt uit zijn beschouwingen. Ik vind dat absurd. Wat dan vóór en na die tijdperken? Keizer schrijft: 'De Schrift spreekt slechts weinig over de tijd die er was 'vóór de eeuwen' (...) en ook slechts weinig over de tijd die er 'na deze eeuwen' zijn zal' (p. 27/8) Akkoord, weinig. Keizer schrijft ook: 'Over wat daarna geschieden zal spreekt de Schrift niet. Derhalve kan dat geen onderwerp van Schriftonderzoek zijn' (p. 32). En dat is niet akkoord. Geen onderwerp van Schriftonderzoek? Nee, inderdaad, niet in die zin dat je die braakliggende gebieden zou kunnen ontginnen. Maar de grensfunctie van dat vóór en na is toch niet te ontkennen? En die beïnvloedt het Schriftonderzoek niet weinig. De hele wereldtijd wordt er heilzaam door gerelativeerd. De eeuwen vóór en na, het zijn om zo te zeggen de twee bomen waar de hangmat van de wereldtijd aan vastgeknoot zit. Die eeuwigheid vóór en na zou zonder God een verschrikking zijn maar omdat het Gods eeuwigheid is is ze het absolute rustpunt van de tijd. 'Van het ene tijdperk tot het andere zijt Gij God', zou er van Gods eeuwigheid – volgens artikel 1 van de NGB de eerste eigenschap die we van Hem belijden – niet meer te zeggen zijn dan dat? Absurd, inderdaad. En (om weer iets anders te noemen, iets dat Keizer wel met zoveel woorden beweert) zou het werkelijk de bedoeling van Gen. 21:33 zijn te zeggen dat Abraham bij Berseba de naam van de Here, 'de God van de eeuw', heeft aangeroepen in plaats van 'de eeuwige God', zoals de vertaling zegt? De God van de eeuw, wat dan volgens Keizer wil zeggen: de God van het tijdperk dat loopt van Noach tot de wederkomst van de Heer? Ik kan dat moeilijk geloven. En Keizer zelf toch eigenlijk ook niet. Nog juist bijtijds herinnert hij zich dat 'de god dezer eeuw' in II Kor. 4:4 een aanduiding van

de boze is. Lastig genoeg, zo'n spaak in het wiel, en je zou verwachten dat de auteur er zich door zou laten afremmen. Maar nee, de oplossing is gauw gevonden: Abraham kende de ware God van de eeuw (p. 30). Tsja... 'God van de eeuw', dat lijkt mij in onze vertalingen volkomen korrekt weergegeven met 'eeuwige God', de God namelijk die nog waakt over verbintenissen als de mensen die ze gesloten hebben (zoals Abraham en Abimelech, volgens dit verhaal) al lang gestorven zijn. 't Is God, aan tijd noch plaats verbonden, wiens toezicht over alles gaat' (Psalm 33:8, in de oude berijming). Op p. 305 noemt Keizer zelf een bijbeltekst die mi zijn hoofdstelling ondergraaft. Luk. 1:33: 'En de Here God zal Hem de troon van zijn vader David geven en Hij zal als koning over het huis van Jakob heersen tot in eeuwigheid en zijn koningschap zal geen einde nemen'. Hier wordt 'eeuwigheid' toch verstaan als 'eindeloosheid', zou je zeggen. Deze betekenis hoefde dus niet te wachten tot de tijd van Keizer Justinianus die volgens Keizer pas in de zesde eeuw de eindeloosheid van het begrip aion heeft gelegitimeerd (p. 295). Maar geen nood, Keizer schrijft: 'Inderdaad, het koningschap van Jezus Christus over Israël en de volken zal niet worden beëindigd, zoals dat van alle andere koningen van Israël, voordat het werk is voltooid. Het zal de beide toekomstige eeuwen duren, totdat Jezus Christus Zijn koningschap aan het einde van de aionen teruggeeft aan de Vader van Wie Hij het ontvangen heeft (I Corintiërs 15:28)'. Hier wordt een duidelijke uitspraak van de bijbel verdraaid en omgebogen om haar met een andere tekst en vooral met Keizers eigen vooropgezette mening in overeenstemming te brengen. Dat wekt geen vertrouwen.

Bedoelde vaagheid

Keizer noemt ook de tekst Ef. 3:11 waar sprake is van Gods heilsplan dat 'naar het voornemen der eeuwen' is. Hij wijst er ook hier weer op dat onze vertaling ten onrechte spreekt van het 'eeuwige voornemen' en hij schrijft: 'Door deze vertaling is het een onbestemde aanduiding geworden betreffende het ontstaan van Gods heilsvoornemen. De informatie dat Gods heilsplan een aantal 'eeuwen' (tijdperken) omvat, werd in onze bijbelvertaling onduidelijk. De grondtekst is echter wel duidelijk' (p. 28). Je ziet hier scherp wat Keizer in die woorden 'eeuwig' en 'eeuwigheid' van vroeger eigenlijk stoort. Dat is namelijk de vaagheid, de onbestemdheid. Hij wil

de toekomstverwachting concreet hebben. Voor die concreetheid denkt hij ruimte te scheppen door de eindeloze eeuwigheid van de gangbare bijbelvertalingen in te ruilen voor 'de eeuwen' van de grondtekst, dat wil bij hem zeggen: voor de tijdperken die de verschillende fases van Gods heilsplan behelzen. Van die tijdperken telt hij er in het geheel vijf: van de schepping der wereld in Genesis 1:1 tot aan haar voorbereiding in het zes-dagen-gebeuren, vervolgens van Adam tot Noach, dan van Noach tot de wederkomst van Christus, daarop volgt het tijdperk van de Christus-heerschappij op aarde en tenslotte is daar de 'eeuw' (ook nu niet een eeuwigheid maar een beperkte tijd, als ik hem goed begrijp) waarin God zal zijn alles en in allen. Hoe Keizer die 'eeuwen' nu allemaal invult, daar zouden we het in deze eerste bespreking niet over hebben. Het gaat me op dit ogenblik om dat 'eeuwen'-geraamte zelf van Gods heilsplan. En daarvan wil ik dit beweren: Dat je deze voorstelling in plaats van haar uit het Hebreeuwse 'olaam'-begrip af te leiden juist in tegendeel op grond van datzelfde bijbelse 'olaam'-denken moet afwijzen. Want de vaagheid waarover Keizer zo klaagt, die is in de bijbel nu net bedoeld. Die komt namelijk in het 'olaam'-begrip mee. 'Voornemen der eeuwen' is een typerende aanduiding die het ontzag van de 'dagjesmens' wil afdwingen voor Gods heilswerk dat de eeuwen omvat en hem derhalve hoog boven de pet gaat. Dat lang vóór hem begonnen is en ook na zijn dood nog verder voortgezet zal worden, ja, dat naar achteren en naar voren de grenzen van de tijd overschrijdt. Je kunt er als kleine mens paf van staan dat je daar een plaatsje in krijgt. Het komt eenvoudig niet in je op (althans, zo vergaat het mij) aan de uitdrukking de informatie te ontfangen die Keizer eruit aftapt. Paulus schrijft in hetzelfde verband over God die de Schepper aller dingen is (vs 9). Ook daarmee wil hij indruk wekken en eerbied afdwingen. Met Wie hebben we eigenlijk wel niet te maken als we het evangelie lezen?!

Nieuwsgierigheid of bescheidenheid

Het is vreemd, bij de één geeft het woord 'olaam' dus voedsel aan de nieuwsgierigheid en bij de ander wekt het eerbied en bescheidenheid op. Natuurlijk wil ik hiermee niet zeggen dat br Keizer nieuwsgierig is en ik bescheiden. Dat kon best eens andersom liggen. Ik bedoel het zakelijk: Tot wat voor houding geeft een opvatting aanleiding? En dan zeg ik dat

Keizers uitleg van het Hebreeuwse 'olaam-begrip een belangstelling voor tijden en gelegenheden wakker roept waarvan ik meen dat de Here er ons juist bij weggehaald heeft (zie Hand. 1:6 en 7). Terwijl – ook al weer naar mijn opvatting – datzelfde Hebreeuwse woord 'olaam ons als zwak-tijdelijke mensen wil intimideren en op onze plaats zetten. Zeker wanneer het met (iets van) de Here in verband staat brengt het onder de indruk. Maar toch ook zonder die religieuze kontekst is dat het geval. Als we in Pred. 1:10 van het schijnbaar nieuwe onder de zon lezen dat het er al was in verre tijden die vóór ons waren dan corrigeert Keizer ook hier weer de gebruikelijke vertaling met de opmerking dat de tekst spreekt over de 'eeuwen die vóór ons geweest zijn' en hij beweert dat Salomo daarmee doelt op de twee voorbijgegangene wereldtijden (p. 289). Zo'n omschrijving wekt ontegenzeggelijk onze nieuwsgierigheid op: Hé, wat mogen die twee voorafgegangene 'eeuwen' wel niet geweest zijn? Maar met die nieuwsgierigheid gaan wij precies voorbij aan wat Prediker met deze spreekwijze bedoelt en vliegen we af op een vermeend informatiegehalte dat we erin vermoeden. Wat bedoelt Prediker hier dan? Volgens mij niets anders dan ons enige bescheidenheid in te peperen ten aanzien van het nieuwe dat wij mensen steeds weer denken gevonden te hebben. De in onze zelfvoldane tijd zo zeer herkenbare kreet 'Ziehier, dat is nieuw!' is duidelijk afkomstig van de pedante mens die met zijn denken binnen het bestek van zijn eigen wereld blijft en niet verder kijkt dan zijn eigen tijd lang is. Prediker wil dat afstraffen. Hij wil die mens op z'n nummer zetten en het Hebreeuwse begrip 'olaam (niet eens in religieuze zin!) leent zich daar uitstekend voor. De 'olaam staat immers als een wijde koepel over de eigen levenstijd heengespannen zoals het uitspansel over de aardsschijf van Genesis 1. En de suggestie die ervan uitgaat is dat er wat de tijden betreft veel meer is dan wij kunnen overzien. En inderdaad, wanneer wij ophouden onze eigen tijd in de wijde oceaan van de 'olaam (= de on- of minder overzienbare tijd die naar de eeuwigheid openstaat) te laten zwemmen zal dat de menselijke bescheidenheid niet ten goede komen. We verliezen dan uit het oog dat ons eigen kleine leven 'befristet', dat wil zeggen begrensd is (zoals Karl Barth zei) en dat dat een weldaad is. Want door de eeuwigheden zo duidelijk en omlijnd in de tijd te trekken (zoals Keizer wil) wordt de tijd voor ons te groot. Wij zijn erbij gebaat dat de tijd naar achteren en naar voren toe vervaagt. Het 'olaam-besef bewerkt dat. Het houdt daardoor de hele tijdsbeleving menselijk en het geeft aan het heden z'n juiste gewicht. Ja, dat laatste vooral. Want als de 'allerbelangrijkste eeuwen' (zoals in de chiliastische optie gebruikelijk is) nog moeten komen, is het gevaar niet denkbeeldig dat wij met onze gedach-

ten teveel bij het komende zitten en daardoor het heden verzuimen. De ouderwetse eeuwigheid werkt dat gevaar veel minder in de hand omdat ze vager, geheimenisvoller is. Ze haalt ons bij het nu niet weg maar omgeeft dat liefdevol van achteren en van voren. Tegen die ons teder omsluitende eeuwigheid aankijkend houden wij er slechts één woord van over, een naam: God. In zijn eeuwige hand rusten onze tijden en ze rusten daar zacht. Zo kunnen wij het harde heden aan.

Selektief en willekeurig

Ik kom tot de konklusie dat ik niet met Keizer kan instemmen als hij tegen alle woordenboeken in zegt dat de 'olaam 'een Hebreeuwse konkrete tijds aanduiding' is (p. 299). Zijn hele boek rust evenwel op deze onjuiste stelling die mij bovendien een sekularisatie in de meest letterlijke zin des woords toeschijnt. (Ook van de twee andere genoemde boeken die de eeuwige verkiezing en de eeuwige straf proberen te vertijdelijken geldt mi dat het onbedoelde sekularisaties zijn.) Het is wel waar dat Keizer ter ondersteuning van zijn mening wat meer teksten bespreekt dan ik nu ben nagegaan maar dat is niet zo vreemd omdat tenslotte niet ik maar hij met een afwijkende opvatting komt. Die, vergeet dat niet (getuige de ondertitel van het boek), de hele dogmatiek betreft. En de dogmatiek, dat is de grammatika, de spraakkunst van de geloofstaal. We krijgen een geheel andere prediking als waar is wat Keizer beweert. Bovendien, een aardig husje plaatsen mogen door hem min of meer besproken worden, verreweg de meeste teksten blijven onvermeld. En dat geeft aan zijn tekstbehandeling iets selektiefs en zelfs willekeurigs. Willekeur. Wat moet ik ermee aan als Keizer bij de uitval van Jezus tegen de onvruchtbare vijgeboom 'Nooit groeie aan u enige vrucht meer in eeuwigheid!' (Matt. 21:19) kommentariërend zegt dat de vijgeboom in de Schrift Israëls nationale bestaan typeert en dat hiermee dus bedoeld is dat dit bestaan in deze 'eeuw' geen vrucht meer zal afwerpen (p. 32)? Dit is toch een typisch overvragen van de bijbeltekst? Mag je niet gewoon zeggen dat dat 'in eeuwigheid' hier de emotie onderstreept waarin Jezus zijn verontwaardiging over die rotboom geuit heeft? 'Nooit!! Hoor je wel? In der eeuwigheid niet!!' Zo iets. Onredelijk, deze tirade, denken wij met de evangelist Markus, 'want het was de tijd der vijgen niet' (Markus 11:13). Maar Jezus' verontwaardiging geldt dan ook eigenlijk die boom niet. Althans, bij Markus merk je dat. Bij Matteüs is de verdoring van de vijgeboom meer een illustratie van Jezus' wondermacht waarin de discipelen Hem mogen navolgen. Maar door Markus worden we inderdaad de kant opgestuurd dat we achter die boom het ondankbare Israël zien staan waar Jezus zijn gram op koelt. Dat geef ik Keizer gewonnen.

Maar dat wettigt toch zeker de konklusie niet dat we met behulp van dat 'in eeuwigheid' de tijd zouden kunnen afbakenen dat Israël onvruchtbaar blijft? Dat is toch biblicistische willekeur? Zo ga je toch niet met levende taal om? Ten eerste heeft dat woord 'eeuwigheid' hier (naast 'nooit') geen informatieve waarde en ten tweede, al zou je het woord wél informatief mogen bevragen, dan zegt het nóg niet wat Keizer eruit opmaakt. Dit alles is geen exegese meer, hier worden teksten van hun argeloosheid beroofd en op een woord gevangen. Tot hun eigen verbazing marcheren ze opeens mee in een hun vreemde optocht. Zie bijvoorbeeld wat de belofte aan de aartsvaders zich moet laten welgevallen via het spel met de woorden 'als de sterren des hemels' en 'als het zand aan de oever der zee'. Tweeërlei nageslacht van Abraham zou daarmee aangeduid zijn (p. 77vv).

Ik heb in het verleden wel eens gewaarschuwd tegen het overvragen van de bijbel. Ik had daarbij wel met name het bijbelgebruik van de evangelisten op het oog. Men houdt dan op in de Schrift een historisch dokument te zien waaraan veel onzekerheden eigen zijn die maken dat je vaak moet zeggen dat de bijbel over dit of dat geen uitsluitel geeft. Ikzelf ben met die soberheid wel blij omdat ze ons bepaalt bij hoofdzaken. Maar o nee, dat kan niet aanvaard worden. Integendeel, ieder woordje van de instantbijbel moet klinkklare en bruikbare openbaring afgeven. Het is jammer dat via dit boek van Keizer deze visie een krachtige stimulans in ons midden ontvangt. Ik ben bang dat op deze manier de Schrift in plaats van een bron voor de dorstigen ontaardt tot een vraagbaak voor de nieuwsgierigen. Met als gevolg dat de bestudering van de Heilige Schrift veel te ingewikkeld en te tijdrovend gaat worden, niet meer te doen voor gewone stervelingen die veel meer aan hun hoofd hebben. Ik vrees dan ook dat een al te skrutineuze (= vorsende, snuffelende) bijbelbestudering zoals die onder ons wel voorkomt het tegendeel zal bereiken van wat men ermee bedoelt. Dat de mensen geen liefde tot het Woord maar een hekel aan de bijbel zullen krijgen. Ik voor mij zou daarop met een variant op een woord van Jezus willen reageren: De bijbel is er voor de mens en niet de mens voor de bijbel.

H. Algra, Den Helder

Van Rwanda naar Houten

In de kolommen van 'Opbouw' is Jeannette Westerkamp-Stegeman geen onbekende. De regelmatig verschijnende 'Post uit Rwanda' stond bij jong en oud in de belangstelling en kreeg veel waardering. Inmiddels is familie Westerkamp terug in Nederland. Jeannette Westerkamp werd onlangs benoemd tot lid van de redactie van 'Opbouw'. Reden genoeg voor een bezoek aan de familie in hun nieuwe huis in Houten.

Het is maar 5 minuten lopen van het station van Houten naar het huis van de familie Westerkamp. Ondertussen heb ik wel 2 keer even moeten schuilen voor een bui. Het waait hard en het is koud. Dat moet een hele overgang zijn vanuit het tropische Rwanda naar het Nederlandse zeeklimaat. Gelukkig brandt binnen de kachel. Jonathan heeft een griepgolf op school niet helemaal goed doorstaan, de beide andere zoons zijn naar school. Na een kop thee-mét kunnen we aan het gesprek beginnen.

Eerst een persoonlijke vraag aan Jeannette: waar komt dat 'talent' voor het schrijven vandaan?

Het schrijven zat me kennelijk in het bloed. Vroeger korrespondeerde ik met allerlei vriendinnen en ik hield ook een dagboek bij. Ook schreef ik zelf wel korte verhalen. Ik vond het fijn om mijn gedachten en de dingen die ik beleefde op papier te zetten. Op die manier kon ik alles beter voor mezelf verwerken. Ik kom uit een onderwijzersgezin en het schrijven werd van huis uit ook gestimuleerd. De laatste tijd is er nog het schrijven van gedichten bij gekomen. Die helpen me ook om klaarheid in de dingen te brengen.

Hoe zijn jullie eigenlijk in de zending terecht gekomen?

We hebben altijd allebei als wens gehad om een tijd in de zending te mogen werken. Alleen liep de weg naar de zending niet zo rechtstreeks. Eerst kwamen we in 'I Abri terecht. We zijn 1½ jaar in Eck en Wiel werkzaam geweest. Toen het werk van 'I Abri zich grotendeels in Utrecht af zou gaan spelen kwamen we in contact met een organisatie die hulp bood in Uganda. Na de periode van Idi Amin verkeerde het land in een totale chaos. We gingen dus naar Uganda. Daar bleek ons op een bepaald moment dat de Church of Uganda met een bijbelschool wilde starten en men zocht 2 buitenlandse theologen om daarbij behulpzaam te zijn. We hebben toen contact gezocht met de kerken van Eck en Wiel en van Groningen om te onderzoeken hoe onze werkzaamheden eventueel een financiële basis zouden kunnen krijgen. Op die manier is de Stichting EvTA ontstaan, de Stichting

Evangelische Toerusting Afrika. We hebben in totaal twee jaar in Uganda gewerkt. De politieke situatie was steeds erg onrustig. We maakten o.a. een staatsgreep mee. Het werken werd al moeilijker. Het EvTA-bestuur wilde dat we voor de geboorte van onze jongste naar Nederland kwamen. Toen we daar net waren was er weer een staatsgreep en barstte de bom echt in de streek waar we woonden. Omdat nog onduidelijk was of we weer aan de slag konden in Uganda hebben we toen twee jaar in Nederland gebivakkeerd. Ondertussen is Dick wel naar Bangui geweest om daar een aantal colleges te geven. Ook waren we in Engeland om daar aan de Anglicaanse kerk verslag uit te brengen van de mogelijkheden en moeilijkheden in het werk in Uganda. Het leek allemaal niet zo eenvoudig om weer in dat land aan de slag te kunnen gaan. Op dat moment kwam er opeens een verzoek van de Rwanda Mission of we in Rwanda hulp konden bieden. We moesten even aan het idee wennen, bovendien zouden we ons frans fors bij moeten scholen. In Engeland heeft men ons toen aanbevolen aan de Presbyteriaanse kerk. De bijbelschool in Rwanda is een school van 4 samenwerkende protestantse kerken. Op dat moment heette het nog een bijbelschool, later werd het een theologische fakulteit. We vertrokken weer ondersteund door EvTA.

Heeft een theologische fakulteit voordelen boven een bijbelschool?

De verandering van bijbelschool naar theologische fakulteit kan bezwaren hebben. Het risico is dat je op je status gaat beroepen. Je moet natuur-

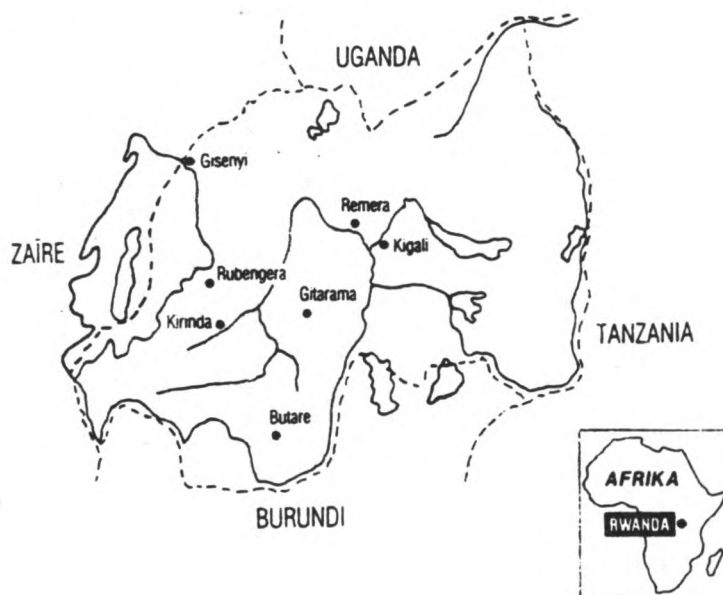
lijk aan een aantal eisen kunnen voldoen om je naam waar te maken. Een voordeel in de Rwandese situatie is dat studenten die een academische opleiding achter de rug hebben als godsdienstleraar door de staat worden betaald. Een ander voordeel is dat van alle studenten een redelijke vooropleiding verondersteld mocht worden. Ook de samenwerking met een erkende theologische fakulteit, in dit geval met de protestantse fakulteit van Brussel, wordt door de regering als voorwaarde gesteld voor erkenning.

Jeannette, jij was ook betrokken bij het onderwijs in Rwanda. Wat deed je precies?

Ik gaf het vak 'éducation chrétienne' aan de faculteit. Je kunt dat zien als iets in de richting van didaktiek en catechetiek. Ik heb altijd belangstelling gehad voor de vraag hoe je als christen je geloof aan anderen uit kunt leggen, kunt verwoorden. Tijdens mijn studie theologie in Groningen heb ik in die plaats les gegeven aan openbare basisscholen. Ik gaf daar godsdienstonderwijs aan kinderen van niet-christelijke ouders. De vraag hoe je de kern van het evangelie aan anderen uit kunt leggen heeft me altijd geboeid, en zeker bij dat lesgeven was die vraag natuurlijk heel aktueel. In Rwanda gaf ik ook protestants godsdienstonderwijs aan een internationale school en aan twee middelbare scholen.

Kun je iets konkreter maken hoe die lessen eruit zagen?

Er zijn in Rwanda groepen jongeren die een groot verlangen hebben naar

persoonlijke ervaring van God. Die vragen zie je ook in alle kerken terug. Er is echter een groot tekort aan kennis. Ik gaf o.a. 'lesblokken' over hoe de Bijbel is opgebouwd en over wat het geloof met relaties te maken heeft. Vooral dat laatste was erg belangrijk. Het praten over sexualiteit is taboe. Jongens en meisjes werden tot voor kort gescheiden opgevoed. Nu komen ze elkaar tegen, o.a. op school. De jongeren waren daar nooit op voorbereid. Dat dat problemen gaf, kan iedereen zich wel voorstellen. Soms kom je vanzelf in zo'n onderwijs-situatie terecht. Zo was er een groep protestantse studenten die een gebedsgroep had opgericht en iedere zaterdag na de lessen kwamen 3 uur lang bij elkaar om met elkaar te zingen en te bidden voor bekeering van de hele school. Ook gaven de studenten aan elkaar getuigenissen door. De school had geen protestantse godsdienstleraar. Alle leerlingen volgden verplicht de uitgesproken Rooms Katholieke lessen godsdienst. Protestantenvormen namelijk een minderheid in Rwanda. Enkele leerlingen vroegen mij of ik mij over de protestanten op school wilde ontfermen en ze zo een eigen plek geven. Ik gaf lessen en begeleidde de gebedssamenkomsten.

Zijn de vragen die jongeren in Rwanda stellen anders dan de vragen die jongeren hier stellen?

Er is in Rwanda onzekerheid doordat in feite de hele cultuur bezig is in te storten. Men heeft een nieuw referentiekader nodig en men is daar ook naar op zoek. Men denkt dat het einde van de wereld nabij is. Er is grote angst voor oorlogen, voor de gevolgen van de overbevolking en voor AIDS. Men is niet geïnteresseerd in de logica van het geloof, maar in de vraag: werkt het geloof? Kan God je beschermen tegen al die bedreigingen? Wie is

God werkelijk? Je merkt dat de vragen in Rwanda heel persoonlijk en heel direkt zijn. Er was een aantal jaren geleden echt sprake van een Revival, waarvan de gevolgen nog duidelijk merkbaar zijn.

Een gevaar is echter dat zo'n opleving heel persoonlijk gekleurd is, het is soms weinig structureel. Als personen wegvallen, valt ook de opleving in het geloof weg.

Dick, in welk vak gaf je les aan die theologische fakulteit van Butare?

Ik gaf de laatste jaren les in Grieks, filosofie, ethiek en in hermeneutiek. In een eerder stadium gaf ik als vak 'het Nieuwe Testament'. Het schema van schepping-zondeval-verlossing was eigenlijk heel nieuw voor de studenten. Vanuit hun geloofsbeleving denken ze dat we heel snel naar de hemel zullen gaan, ze leven echt in de eindtijd. Waar ze niet aan dachten is dat God terug komt op deze aarde. Dat betekende voor hen een enorme omschakeling in het denken. Als God terug komt op deze aarde, wat heb je als Rwandezes dan in te brengen? Ik heb gemerkt dat deze vragen hen aan het denken hebben gezet. Ze moesten ook aan de slag met de vraag: wat ga je doen als Jezus pas veel later terug komt? Wat heb je dan als christenen in te brengen? Een consequentie was dat ze gingen ontdekken dat het geloof het hele leven hoort te doortrekken.

Je hebt in een interview in het Nederlands Dagblad gezegd dat het één van de belangrijkste opdrachten voor de kerken in Afrika is om het verband te laten zien tussen geloof en dagelijks leven.

Ja, men ziet geloof en het dagelijks leven vaak als afzonderlijke zaken. Evangeliseren, het uitkomen voor je geloof, is wél belangrijk. Maar politiek,

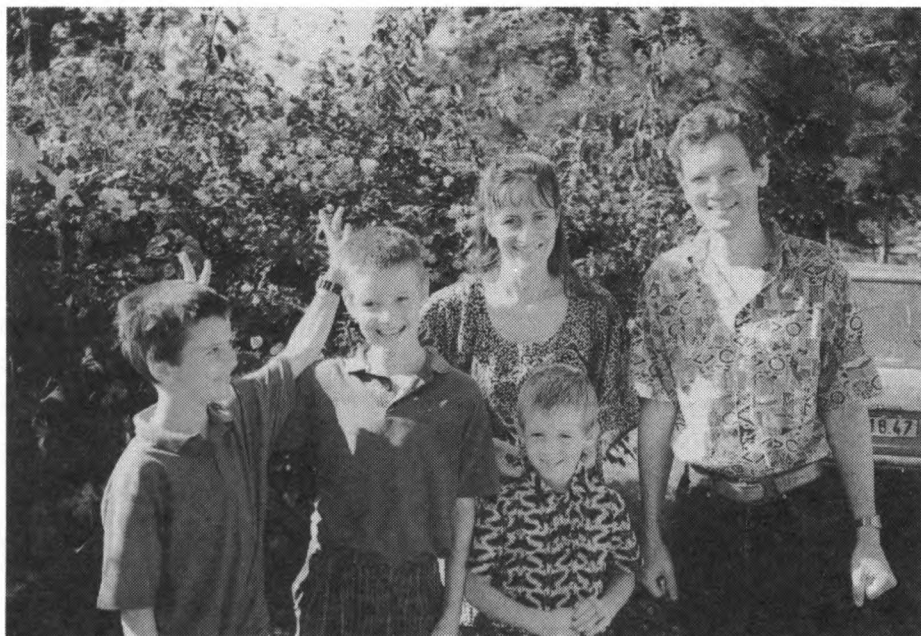
dat was iets waar ze zich niet mee bezig hielden. En de vraag hoe je als christen je werk als econoom in de samenleving inricht is ook nieuw. Men moet dus leren dat je mét je opleiding, mét je vak God kunt dienen en dat er dus een rechtstreeks verband bestaat tussen geloof en dagelijks leven. In dat verband kan ik opmerken dat het denken vanuit de Reformatorische Wijsbegeerte heel verhelderend werkte. Het was in mijn studie een hoofdvak geweest. Momenteel zijn er ook contacten tussen de universiteit van Potchefstroom (Zuid-Afrika) en de theologische fakulteit van Butare. Ook zijn er plannen voor een christelijke universiteit voor Centraal Afrika. Bemoedigend zijn daarbij het enthousiasme van de mensen zelf en de samenwerking tussen de kerken. Zo'n universiteit is dan geen onderzoeksplek, maar een vormingsplek. Goed onderwijs, een goede opleiding voor leraren, is alleen al nodig vanwege de enorme bevolkingsgroei. En als je dan leraren hebt opgeleid die geleerd hebben om het geloof handen en voeten te geven, dan kun je van enorme betekenis zijn in zo'n land.

Af en toe horen we over gewapende conflicten in Rwanda. Kunnen jullie daar iets over uitleggen?

Om die conflicten te kunnen begrijpen moet je terug gaan in de geschiedenis. Om een lang verhaal kort te houden: er waren in het gebied twee belangrijke stammen, de Hutu's en de Tutsi's. De Tutsi's waren de herders; het waren aristocraten die zich gemakkelijk bij de blanke overheersers (eerst de Duitsers en later de Belgen) aansloten. Hoewel ze maar 15% van de bevolking vormden, zagen ze kans om vele eeuwen lang de Hutu's als lijfeigenen te behandelen. Iedere Hutu die iets meer in zijn mars had liep het risico dat hij dit niet overleefde. In 1962 kwam aan die macht van de Tutsi's in Rwanda een eind (in Burundi bleven de Tutsi's wel de baas) en veel Tutsi's vluchtten naar het buurland Uganda. In 1990 kwamen deze mensen echter weer de grens over. Dat was het begin van een nieuw conflict waarvan nog steeds niet duidelijk is hoe het uiteindelijk af zal lopen.

Hadden jullie ook in je werk te maken met die spanningen?

Ja, helaas wel. Er laaiden spanningen op tussen de studenten die we nooit hadden verwacht. Net als in Joegoslavië was er in de afgelopen periode in Rwanda sprake van gemengde huwelijken, Hutu's en Tutsi's studeerden samen aan de bijbelschool en opeens gaf dat problemen. Er zijn dingen gebeurd die we nooit hebben begrepen en die pijn blijven doen. In zo'n situatie komt de vraag bij je op of het evangelie wel sterk genoeg geworteld is om in die oplaaiende haat tussen bevolkingsgroepen de liefde het te laten winnen. Er waren ook studenten die

drs. Christien Breman

Zegen op het werk van de Redeemed Gospel Church, Mathare Vallei, Kenia

Recent heb ik bisschop A. Kitonga van de Redeemed Gospel Church in Kenia opnieuw ontmoet. Wij westerlingen kunnen haast niet geloven, dat er zo'n zegen op het werk in Gods Koninkrijk kan zijn, als daar heeft plaats gevonden. In een tijdsbestek van twintig jaar zijn meer dan tweehonderd plaatselijke kerken gesticht, waaronder alleen al in Nairobi twaalf. Onder die twaalf zijn er drie in de Mathare vallei. De Redeemed Gospel Church is een onafhankelijke inheemse kerk van Pinkstersnit, zonder (moeder)banden in westerse landen. In het verleden heeft ook broeder M. Meeuwsen – zie Opbouw van 31 december 1993 – enige tijd zijn krachten aan deze kerk gegeven. Niet zo lang geleden heb ik persoonlijk enkele keren kennis kunnen nemen van de activiteiten van deze kerk.

Inleiding

De geschiedenis van de Redeemed Gospel Church in Kenya gaat terug tot 1974. In dat jaar begon een groep van zeven evangelisten – waaronder Kitonga – te werken in de grootste 'slum' van Nairobi. Het is de smerigste en dichtst bevolkte achterbuurt van Kenia. Op een gebied van nog geen drie vierkante kilometer wonen meer dan 200.000 mensen opeengepropt in bouwsels van karton, golfplaat, kratten en wat dies meer zij. De woonomstandigheden zijn meer dan verschrikkelijk, gewoon onbeschrijfelijk. Er wonen heel veel vrouwen: verlaten vrouwen, gescheiden en alleenstaande vrouwen. Om in leven te blijven tiert de prostitutie er welig. Het gevolg is dat er ook veel kinderen zijn. Verder wonen er veel jonge jongens, die vaak geen uitzicht op werk hebben, ook al omdat ze nauwelijks scholing hebben gehad. Vaak zijn ze verslaafd aan drugs (goedkoop en makkelijk verkrijgbaar) en alcohol. Ze vormen gangs. De jongens krijgen wat inkomen door als 'parking boys' te functioneren. Ze eisen geld van een automobilist die ergens zijn wagen parkeert. Als de bestuurder het gewenste bedrag niet betaalt, maken de parking boys korte metten met die auto. Twee werkers van de bovengenoemde kerk hebben me rondgeleid. Het was voor mij als 'rijke' westerling veel te gevaarlijk om in die vallei alleen rond te lopen. De beide werkers hebben mij allerlei projecten laten zien. We hebben ook een bezoek aan een van de vrouwelijke bewoners van de vallei gebracht: een verstoten vrouw met vier kinderen, die in haar ongeveer vijftienjarig verblijf aldaar er nog vier kinderen had bijgekregen van verschillende mannen. In een bouw-
sel

van twee bij twee vierkante meter woont daar die vrouw met haar jongste kinderen. Er staat één bed met zelfs een spreij. Met wat stukken plastic probeert ze haar woning tegen de regen te beschermen, die in het regenseizoen meer dan overvloedig is. Verder heeft ze een ding om op te koken, met daarbij twee of drie pannen. Zeep is een luxe. Een uitzichtloos leven, dag in dag uit in die smerige vallei.

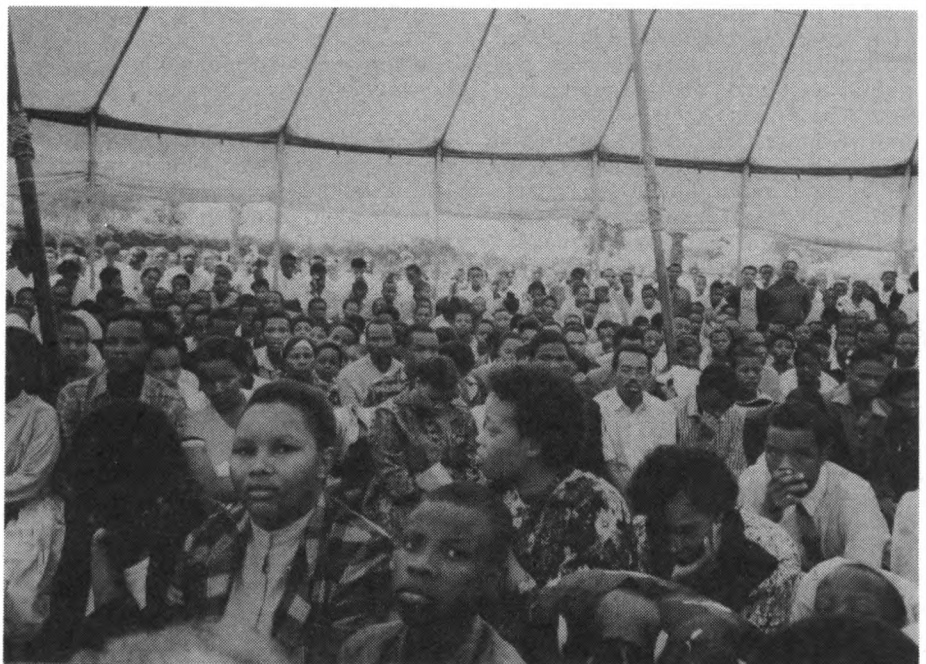
Sociale problemen

Dat uitzichtloze leven zagen ook de zeven evangelisten. In het begin hadden de bewoners in de vallei weinig oren naar de blijde boodschap. Er was weerstand, mede vanwege de problemen waarmee de vallei-bewoners dagelijks werden geconfronteerd. Het was heel moeilijk voor een prostituee haar praktijk op te geven, want dit was de enige manier om het hoofd boven water te houden. Zo brouwen de vrouwen ook vaak illegaal bier als bron van inkomen. De evangelisten realiseerden zich dat alleen maar evangelieverkondiging in die ten hemel schrijnende omstandigheden onvoldoende was. Het werkte niet. Toen de predikers van de goede tijding hun strategie veranderden en ingingen op de dagelijkse nood van de mensen, was het resultaat fenomenaal. Het combineren van sociale zorg en evan-

gelieverkondiging was het ei van Columbus. Het bracht de kerk naar de mensen en de mensen naar de kerk. Nu komen er 's zondags in de kerk bij het hoofdkwartier van de Redeemed Gospel Church in de Mathare vallei zo'n zes duizend mensen. Natuurlijk is dit maar een druppel op de gloeiende plaat van 200.000 bewoners, maar voorheen was er nauwelijks een christelijk getuigenis. Nu zijn er in de vallei verschillende kerken, waaronder de Africa Inland Church, waarmee de St. Redt een Kind contacten heeft.

Wat is de strategie van de kerk?

De bisschop antwoordt hierop, dat men getracht heeft om vast te houden aan de roeping en visie die God hen in de jaren zeventig gegeven had. En die is de 'onbereikten' met het evangelie te bereiken. Dat is nog steeds het doel. Kitonga zegt dat de kracht van zijn kerk is – naast de zondagse erediensten – de wekelijkse straatprediking, waardoor velen worden bereikt en gewonnen voor het evangelie, de deur-aan-deur evangelisatie, en het huis(hut)bezoek. Het zijn vooral de jonge mensen die de huis-aan-huis-evangelisatie doen. Daarnaast vinden er heel vaak crusades, grote evangelisatiecampagnes plaats, waar het aantal deelnemers oploopt van 3000, 5000, 10000 tot zelfs 20000. Daar vullen wij in

Kerkdienst in de tent in Mathare Valley

Nederland een heel voetbalstadion mee! De leden van de Redeemed Gospel Church krijgen ook onderricht voor het houden van zulke grote campagnes. De kerkdiensten bij het hoofdkwartier van de kerk vinden in een heel grote geel-witte tent plaats. Er zijn drie diensten op zondag: van 7.00 – 9.30 uur, van 9.30 tot 11.30 uur en van 11.30-13.30 uur. De middelste dienst is het drukst bezocht. Vaak blijft men zitten om een volgende dienst mee te maken. Er wordt veel gezongen in de dienst. Er zijn drie zanggroepen. Ze draagt een ongedwongen karakter. De dienst is tweetalig: Swahili en Engels. Er is een koor. De zondagmiddagen worden vaak aan evangelisatiediensten in de open lucht besteed. De kerk heeft ouderlingen en diakenen in de plaatselijke kerken, maar 'overseers', opzieners over vijf tot vijftig kerken. Bisschop Kitonga is zo'n overseer. Het stadsbestuur van Nairobi heeft de bisschop in 1992 benoemd tot 'com-missioner', commissaris over het Mathare gebied in Nairobi. Een erkenning van zijn werk aldaar. Hij heeft evenwel gemeend deze belangrijke functie te moeten afwijzen, omdat dat werk hem zou afleiden van de dienst aan God. Hij zei in de kerkdienst dat 'hij was gekozen om God te dienen en niemand anders.' Zou bij hem het zicht ontbreken, dat je ook in de politiek God kunt dienen?

Wat zijn nu de programma's van de kerk?

Men kan de hulpprogramma's onderverdelen in een aantal categorieën:

- * Het bouwen van latrines of privaten. Er zijn veel te weinig van die hurk-w.c.'s in de vallei, en die er zijn, zijn onbeschrijfelijk vuil, want er is niemand aangewezen voor het schoonmaken van die privaten.

- * Het gezondheidsprogramma. In het verleden was er een Nederlandse dokter, die met name de kinderen, die aan het gezondheidsprogramma van de kerk deelnamen, onderzocht. Momenteel heeft de kerk een Keniaanse verpleegkundige, die Anna heet. Zij 'bemant' de voedingsdemonstratie keuken. Zij en anderen geven de moeders van de ondervoede kinderen voorlichting over de 'de schijf van vijf' en vitamines. De kerk heeft ook een kliniek, die een goede naam heeft, zodat ook mensen buiten de vallei die weten te vinden. De kliniek is gebouwd door TEAR Fund Nederland, de grootste donor van de kerk. TEAR Fund helpt de kerk ook met andere programma's, zoals het rehabilitatieprogramma van drugsverslaafden, waaraan leiding wordt gegeven door Tonny, zelf vroeger een drugsverslaafde en parking boy. Het was leuk voor mij als Nederlander de positieve reactie van de bisschop over TEAR Fund te horen.

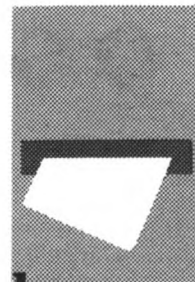
- * Een 'community development' programma. De kerk heeft hiervoor omstreeks tien maatschappelijk

werkers in dienst, die op hun beurt vrijwilligers, die in de Mathare vallei wonen, trainen. Deze zeventig vrijwilligers geven voorlichting aan de mensen, te midden van wie men woont. Het is opvallend, dat in gebieden van de vallei, waar veel Christenen wonen, de 'huizen' en hun omgeving aanmerkelijk schoner en verzorgder zijn, dan de plekken die nog niet bereikt zijn.

- * Een kindervoedsel programma. Kinderen die ondervoed, en ziek zijn, krijgen elke dag een goede maaltijd, voor ongeveer drie maanden. In zo'n periode is de ondervoeding vaak weer weggewerkt. Soms blijven de kinderen wel twee jaar opgenomen in het programma. Zo heb ik een meisje van een jaar of vier gezien, die al twee jaar met het programma meedeed. Ze was zo ondervoed, dat ze nog steeds niet kon lopen. Het is aangrijpend om zo iets te zien.
- * Een onderwijsprogramma. De kerk heeft kleuterscholen met meer dan zeshonderd kinderen. De meeste kinderen kunnen tot en met de middelbare school 'gesponsord' onderwijs krijgen. Voor de jonge mannen tot 30 à 35 jaar is er een vakopleiding. Zij hebben vaak geen of weinig onderwijs gehad. Door die vakopleiding kunnen ze toch op bescheiden wijze in hun eigen onderhoud voorzien. Er wordt onderricht gegeven in naaien, lederbewerking, timmeren en loodgieten, alsmede boekhouden en typen e.d.
- * De kerk geeft ook leningen om vooral de vrouwen in staat te stellen een klein 'bedrijfje' op te zetten, zoals het verkopen van kolen, verse groenten, of het opzetten van een kiosk, waar zeep en lucifers worden verkocht, of het opzetten van een logiesgelegenheid. De renteloze leningen worden langzaam terugbetaald. Ook geeft de kerk bouwmaterialen, waardoor de families in staat worden gesteld zelf hun eigen huisje te bouwen. Ook deze worden zonder rente terugbetaald. De vallei heeft geen electriciteit, het is 's avonds dan ook pikkedonker. Er zijn wel petroleumlampjes die voor licht zorgen, maar die veroorzaken ook vaak branden als de kinderen stoeien. Dan staan er zomaar vele onderkomens in lichterlaaie.

Magdalene

We sluiten dit artikel af met het persoonlijk getuigenis van Magdalene, de assistent-manager van de Redeemed Gospel Church. Zij was veertien jaar toen zij de boodschap over de verzoening van haar zonden door Jezus Christus van Kitonga's team hoorde. Zij aanvaardde de uitnodiging en wilde Jezus volgen. Zij woont nu niet meer in de vallei in de erbarmelijke omstandigheden van toen. Het evangelie is een oorzaak geweest, dat zij eruit kon komen. De kerk gaf haar een opleiding en secretariële training. Zij ontplooit nu haar gaven ten goede van de bewoners van de Mathare vallei!

Ingezonden

Mevrouw K

Een tijd geleden moest ik in verband met mijn studie (werktuigbouwkunde) stage lopen in de buurt van Arnhem. Het bedrijf waarbij ik stage liep had een kostadres geregeld bij de familie K, een ouder echtpaar dat zichzelf omschreef als hardwerkende, eenvoudige mensen. De streek ten oosten van Arnhem is overwegend rooms-katholiek, en 'dus' was de familie K ook rooms-katholiek. Althans, ze waren wel gelovig maar met de kerk wilde de baas niets meer te maken hebben. „Als je in de problemen zit en een moeilijke tijd doormaakt dan hoor je nooit wat van ze, en als ze dan een keer langskomen dan is het omdat ze geld van je willen hebben". Een verhaal dat ik ook weleens in de Nederlands gereformeerde variant heb gehoord.

Op een keer bleef ik het weekend bij de familie K, en ik ging zondag netjes in Arnhem naar de Nederlands gereformeerde kerk. Toen ik terugkwam legde ik mijn bijbeltje op de keukentafel, en vergat het mee naar boven te nemen. De volgende dag was het bijbeltje verdwenen. Mevrouw K had het gevonden, en ze was er in gaan lezen. Ze vertelde dat er zulke mooie verhalen in stonden over de Here Jezus. Ze was onder de indruk van Zijn rechtvaardigheid en wijsheid, die je in het leven van vandaag zo vaak mist. Ik vroeg of ze zelf een bijbel hadden. Nee, ze hadden verder geen bijbel in huis (typisch rooms-katholiek?). Ik bood haar meteen aan dat ze het bijbeltje mocht hebben. (Het was overigens een exemplaar van de Gideon stichting, die gratis onder studenten uitgedeeld worden. Ik weet niet hoe ik gereageerd zou hebben als het de luxe bijbel was geweest die ik van mijn ouders bij mijn belijdenis heb gekregen.) Mevrouw K was er in ieder geval erg blij mee, en ze vertelde me dat ze er van overtuigd was dat diezelfde Jezus er ook voor zal zorgen dat zij en haar man later in de hemel op gouden tronen kunnen plaatsnemen. Nou nou, mevrouw K, dacht ik meteen (heel gereformeerd?), die tronen zijn toch voor Petrus en Johannes bestemd? Later vroeg ik me af of het überhaupt mogelijk is om je de toekomst met God te mooi voor te stellen.

Bart Griffioen, Enschede

Johan Klein, Rijswijk

O God, die droeg ons voorgeslacht

(gez. 397)

Ik heb een zekere voorliefde voor Engelse hymns. Als 17-jarige maakte ik er in een kleine huisgemeente ergens in Yorkshire voor het eerst kennis mee. Het krachtige, blijmoedige gezang van zes (!) gelovigen maakte indruk op me. Daarna zou ik nog negen maal de Noordzee oversteken en de Engelse christenen, van hoog-anglicaans tot laag-independent, horen zingen. Wie teeven heeft (ik heb er geen) en op zondagavond via BBC 1 het programma 'Songs of Praise' beluistert en bekijkt, weet dat de Engelsen kunnen zingen: met een soort gedisciplineerde hartstocht.

Toch is dat niet altijd zo geweest. In de 17e eeuw was Engeland wat de kerkzang betreft achtergebleven gebied. Het ging er primitief toe. Gezangboeken bestonden niet. Een voorzanger zong een regel voor, de gemeente zong die na. De Londense predikant Thomas Reynolds hield zijn landgenoten de zangpraktijk voor waarmee hij in Genève en Utrecht kennis had gemaakt: daar zongen de mensen met hun psalmboeken in de hand, ja velen van hen hadden die psalmen zo vaak gelezen, dat ze ze hadden "overgeschreven in hun geheugen, zodat ze tenslotte hun boeken opzij konden leggen."

Isaac Watts

Het was Isaac Watts (1674-1748) die de Engelse christenen zingen leerde. Zoals Luther de vader van het Duitse kerklied wordt genoemd, zo heet Watts 'Father of English hymnwriting'. Het begon met een stimulerende vader. Watts' eerste biograaf, Thomas Gibbons, vertelt: „De liederen die werden gezonden in de bijeenkomst der Dissenters in Southampton bevielen de heer Watts zo slecht dat hij het niet kon laten erover te klagen tegen zijn vader.

De vader vroeg hem toen wat hij kon doen om daar verbetering in te brengen. Hij begon direct en had zo'n succes met zijn eerste poging dat hem ernstig werd verzocht nog een tweede lied te schrijven en toen een derde en een vierde enz., tot met verloop van tijd er zoveel waren dat ze een bundel konden vormen."

Voorgeslacht

Stimulerende vaders zijn een zegen. Watts stamde niet uit de Church of England, de Anglicaanse Kerk, maar uit de kringen van de Dissenters, de non-conformisten (hij was congregationalist). In het Compendium bij het Liedboek¹ schrijft Prof. J.W. Schulte Nordholt het volgende over hem: „Het was juist niet de Anglicaanse Kerk waarin de vernieuwing zich manifesteerde: tezeer was zij beladen met haar eerbiedwaardige tradities, teveel ook een hiërarchische kerk om open te

kunnen staan voor het idee van spontaan gemeenschappelijk zingen.

Watts, de vader van het Engelse kerklied, stamt uit de kring der Dissenters, is groot geworden in de non-conformistische traditie.

Zijn grootvader was een dapper zee-man geweest in de tijd van Cromwell, een trouw dienaar van de Puriteinse admiraal Blake, en hij was in Oost-Indië gesneuveld tegen de Hollanders. Zijn vader had, toen de Restauratie de Engelse vrijheden weer beknotte, voor zijn geloof in de gevangenis gezeten, tot tweemaal toe, en in levensbeschrijvingen van Watts leest men steeds weer het geliefde verhaal dat de kleine Isaac aan zijn moeders borst lag toen zij zijn vader in de gevangenis bezocht. Met de moedermelk had hij het ware geloof ingedronken, het verlangen naar de ware vrijheid geproefd. Des te meer was dat waar, daar zij uit een Franse Hugenoten-familie stamde die in Southampton tot aanzien was gekomen. Daar werd het kind geboren, in 1674, het jaar dat John Milton stierf, de grote dichter en verdediger van het Puritanisme, die op de opgroeiende jongen zo'n diepe invloed zou hebben."

Psalm 90

Watts begon, zoals zo veel lieddichters, bij de Psalmen. Wie christelijke liederen wil dichten, moet uit die bron hebben gedronken – en telkens weer drinken, een leven lang. Geen poëziebundel bevat zoveel hoogten en diepten in het leven met de HERE. En weinig dichters die zo *persoonlijk* schrijven als David en Asaf, geven er zo zeer blijk van zich één te voelen met het *volk* van de levende God. Prof.dr. G. van der Leeuw schrijft over Watts' eerste dichtwerk²: „Hij begon, gelijk velen vóór hem, met een psalmbewerking: 'The Psalms of David imitated in the language of the New Testament, and applied to the Christian state and worship'. David wordt hier geheel als christen behandeld. Maar zijn psalmen krijgen hier voor het eerst dat eigenaardige karakter dat de Engelse hymn eigen is en dat wij reeds aanstonds ten volle uitgedrukt vinden in de beroemde bewerking van de 90e Psalm:

*O God, our help in ages past,
Our hope for years to come,
Our shelter from the stormy blast,
And our eternal home.*

Tot zover G. van der Leeuw. Misschien hebt u de overeenkomst tussen dit lied (gez. 397) en Psalm 90 nooit zo opgemerkt. Maar legt u ze maar eens naast elkaar. Psalm 90:

*Geslachten gaan, geslachten zullen komen:
wij zijn in uw ontferming opgenomen.*

Gezang 397:

*O God, die droeg ons voorgeslacht
in nacht en stormgebruis,
bewijs ook ons uw trouw en macht,
wees eeuwig ons tehuis!*

Zo zingen we zonder erg een buiten-
Geneefse psalmberijming!

Oudejaarsavond

Met zijn korte staccato-achtige zinnen heeft Watts zich bewust aangepast aan het gebruik dat de voorzanger de regel vóór zei waarna de gemeente die zong. Dankzij het werk van Watts, dat én in de kring der Dissenters én in de Engelse staatskerk grote waardering ontmoette, zou deze praktijk weldra tot het verleden gaan behoren. (Maar de korte strofe van vier vierjambige regels zou het prototype van de Engelse hymn worden.) Britain werd het land van de vele zangbundels: de verschillende kerkgenootschappen namen grif gezangen van elkaar over, en vandaag profiteren ook wij daarvan. Bijvoorbeeld op Oudejaarsavond, als gezang 397 tot de goede toon behoort: dan zingen we over de 'Rots der eeuwen'. Ik herinner me uit mijn tienerjaren een preek van Ds. P.K. Keizer waarin hij aantoonde dat Psalm 90 géén Oudejaarsavondspsalm was. Waarschijnlijk had deze integere predikant gelijk – alleen: hij hield die preek in de Noorderkerk in Groningen op 31 december 1962, 's avonds. Aan het slot van de dienst zongen we Psalm 90 van Mozes.

'De sluier van Mozes'

Overigens is er een opmerkelijk verschil tussen het 'gebed van Mozes, de man Gods' en het lied van Isaac Watts. In Watts' lied horen we alleen de 'lichte' zijde van de 90e Psalm. Een God die 'stervelingen doet terugkeren tot stof', een roep om ontferming van mensen die 'vergaan door Gods toorn' komen we in Watts' gezang niet tegen. Nu is een christen vrij om een lied te schrijven naar aanleiding van een *gedeelte* van een Psalm. Maar Isaac Watts ging bij het berijmen van Psalmen welbewust te werk volgens een bepaalde opvatting. Van die opvatting legde hij ook verantwoording af. De toen heersende gewoonte om te psalmodiëren, d.w.z. de onberijmde tekst van de Psalmen in z'n geheel te zingen (of: te prevelen), kon in de ogen van Watts geen genade vinden. Niet alleen omdat hij die methode (terecht) ongeschikt achtte voor gemeentezang, maar ook omdat hij veel Psalmfragmenten te 'oudtestamentisch' vond om door een nieuwtestamentische gemeente te worden gezongen: „Juist als wij in een evangelische gezindheid komen doordat sommigen van de heer-

lijkheden van het Evangelie ons in de helderste beelden van het Jodendom worden gepresenteerd, leest de voorzanger ons een volgende regel voor waarin iets voorkomt dat zó oudtestamentisch is, zo overschaduwd, dat het ons uitzicht op God de Verlosser verduistert: zodat, als wij te dicht bij David blijven in het huis Gods, de sluier van Mozes over onze harten wordt gespreid."

Watts wil de Psalmen 'kerstenen': „Op die manier zou ik mij er in verheugen als een goed deel van het Boek der Psalmen geschikt werd gemaakt voor gebruik in onze kerken, en als David zo tot een Christen werd bekeerd: en omdat ik anderen niet kon overtuigen om dit heerlijke werk te beginnen, heb ik het zelf maar op mij genomen." Als in 1719 het Psalter van Watts verschijnt, krijgt het als titel: 'De Psalmen van David nagebootst in de taal van het Nieuwe Testament'.

Openbaring onder de sluier?

Als ik deze woorden van Watts lees, dringt zich de gedachte aan me op: ligt het laatste boek van het Nieuwe Testament, Openbaring, misschien ook onder de 'sluier van Mozes'? Dat lijkt me een contradictio in terminis. In Openbaring wordt de sluier van de geschiedenis afgetrokken om ons de overwinning van Christus' Koningschap te tonen. Het is de Christus van het Evangelie die in de brieven aan de zeven gemeenten in Klein-Azië de 'lichte' en de 'donkere' zijde van zijn Koningschap laat zien. De lichte zijde: „Wie overwint, hem zal Ik geven te eten van de boom des levens, die in het paradijs Gods is" (2:7). De donkere zijde: „Bekeer u dan; maar zo niet, dan kom Ik spoedig tot u en Ik zal strijd tegen hen voeren met het zwaard van mijn mond" (2:16). En in de volgende woorden van Christus (2:26,27) herkennen we feilloos een Psalmvers dat door Watts ongetwijfeld zal zijn overgeslagen bij het berijmen van die Psalm: „En wie overwint en mijn werken tot het einde toe bewaart, hem zal Ik macht geven over de heidenen; en hij zal hen hoeden met een ijzeren staf, als aardewerk worden zij verbrijzeld, gelijk ook Ik van mijn Vader ontvangen heb, en Ik zal hem de morgenster geven." Ja, u herkende die 'oudtestamentische' Psalm 2 (vers 8 en 9): een Psalm die door Christus zelf kennelijk niet uit het Evangelie is geschrap! In geen enkel boek van het Nieuwe Testament zijn zoveel 'Psalmen' te vinden als in de Openbaring aan Johannes. Ook in die Psalmen, in die hymnen, vinden we het 'tweesnijdende' karakter van Christus' zwaard. In Openbaring 5:(9) zingen de 24 oudsten:

*Gij zijt geslacht
en Gij hebt hen voor God gekocht met uw bloed
uit elke stam en taal en volk en natie,
en Gij hebt hen voor onze God
gemaakt tot een koninkrijk en tot priesters,
en zij zullen als koningen heersen op de aarde.*

'Evangelisch' zou Watts dit lied noemen. Maar dezelfde 24 oudsten zingen in 11:17:

*Wij danken u, Here God, Almachtige,
die is en die was,
dat Gij uw grote macht hebt opgenomen
en het koningschap hebt aanvaard;
en de volkeren waren toornig geworden,
maar uw toorn is gekomen
en de tijd voor de doden om geoordeeld te worden
en om het loon te geven aan uw knechten,
profeten, en aan de heiligen
en aan hen die uw naam vrezen,
aan de kleinen en de groten –
en om te verdueren wie de aarde verdueren.*

Was plotseling over de 24 oudsten de 'sluier van Mozes' gevallen? Hoe 'nieuwtestamentisch' was Mozes al: hij redeneert, bij de aanblik van al die lijken in de woestijn, Gods toorn niet weg (vs. 7), maar neemt zijn 'toevlucht' (vs 1) tot Gods 'goedertierenheid' (vs 14) en Gods 'liefelijkheid' (vs 17):

*Verheug ons naar de dagen waarin Gij ons
hebt verdrukt,
naar de jaren waarin wij onheil hebben gezien.
Laat uw werk aan uw knechten openbaar worden
en uw heerlijkheid over hun kinderen;
de liefelijkheid van de Here, onze God, zij
over ons.*

Zulke 'evangelische' gebeden verhoort de Here.

Psalmboek als krachtbron

'O God, die droeg ons voorgeslacht' is een prachtig lied over Gods trouw van generatie op generatie: een lied dat we nog hard nodig zullen hebben nu het er zo om gaat spannen. Maar het is geen *berijming* van Psalm 90. In het Liedboek treft u het dan ook niet aan in de rubriek 'Bijbelliederen', maar onder het kopje 'Jaarwisseling' – al zing ik het evengoed op 31 januari of 1 februari, ter herinnering aan de stormnacht, toen het water over de dijken spoelde. Mozes verzuchtte (vs 3):

*Gij doet de sterveling weerkeren tot stof,
en zegt: Keert weder, gij mensenkinderen.
Gij spoelt hen weg;
zij zijn als een slaap in de morgen,
als het gras dat opschiet:
in de morgenstond bloeit het en schiet het op,
's avonds verwelkt het en het verdort.*

Bij Watts kon God zoiets niet doen, en daarmee was hij een voorloper van veel hedendaagse evangelicals. Hij houdt het neutraler, bij 'de tijd die al zijn zonen wegdraagt':

*Time, like an ever-rolling stream,
Bears all its sons away;
They fly forgotten, as a dream
Dies at the opening day.*

Per slot is Vadertje Tijd een onpersoonlijke figuur. In een alternatieve vertaling van het lied van Watts lees ik, dichter bij Mozes:

*Wij zijn als gras dat snel verdort
voor de adem van uw mond,
een droom die afgebroken wordt
vroeg in de morgenstond.*

*In U, o God, ligt ons behoud:
Gij hebt uit elk geslacht
het volk dat op uw naam vertrouwt
veilig naar huis gebracht.*

In het Liedboek hebben we twee Psalm bewerkingen van Watts: gezang 397 en gezang 281: een *zendingslied* naar Psalm 72, dat ik een volgende keer hoop te bespreken. Beide hymns vormen een verrijking van ons gezangenboek, maar ik ben blij dat ons Psalter er anders uit ziet: dat de 150 Psalmen bij ons niet op zo'n selectieve, bijna willekeurige, manier berijmd zijn. Dat hebben we te danken aan Calvijn: hij koos voor een onverkorte berijming van de Psalmen naar het Hebreeuwse origineel. Op die manier blijft het Boek der Psalmen in z'n geheel voor ons beschikbaar. Psalmen of Psalmfragmenten die we nu slechts met moeite over onze lippen krijgen, kunnen over enkele jaren voor ons een bron van kracht en troost vormen. Als christenen 'ongelijk' behandeld gaan worden, zullen we die krachtbron hard nodig hebben, omdat situaties waarin David en Asaf verkeerden, plotseling zo *herkenbaar* geworden zijn. Daarom is het zaak die Psalmen nu vast te kennen: zodat we ze straks bij de hand – nee: bij de tong, en in het hart – hebben.

Melodie en ritmiek

Isaac Watts heeft ook een aantal 'vrije' liederen geschreven, maar van al zijn hymns werd 'O God, our help' het meest geliefd. De gedragen, zelfs statige, melodie, die de naam 'St. Anne' meekreeg, heeft daar toe bijgedragen. Waarschijnlijk is ze van de hand van William Croft. De eerste regel ervan was in de tijd van Watts reeds algemeen bekend: uit een melodie van Henry Lawes uit 1637 en uit de 6e Anthem 'O praise the Lord' van Händel. In ons land kreeg het lied vooral bekendheid door de Hervormde bundel van 1938 (gez. 293). Daar stond de melodie genoteerd zoals in alle Engelse gezangboeken: isoritmisch, 'op hele noten'. De samenstellers van het Liedboek brachten een verandering aan in de ritmiek: de eerste en de laatste noot van elke regel bleven lang, de er tussen liggende noten werden kort (zo zong men in 1773 de psalmmelodieën!). Daardoor heeft de statige gang van de melodie, die zo goed past op de tekst die immers een gang door de eeuwen beschrijft, iets 'trekkerigs' gekregen. Ik hoop dat het Liedboek-2000 de oude ritmiek zal herstellen.

Noten

- 1 Een Compendium van achtergrondinformatie bij de 491 gezangen uit het Liedboek voor de kerken, blz. 1272 (uitg. van de Prof.dr. G. v.d. Leeuwstichting in Amsterdam).
- 2 Prof.dr. G. v.d. Leeuw: Beknopte geschiedenis van het kerklied, blz. 236.

Reis door Griekenland 2

P.C. van Wijk

Neapolis en Filippi

Vanuit Thessaloniki maakten we een tocht naar het Oosten om Filippi te bezoeken. Paulus liep hier in omgekeerde richting. Vanuit Troas ging hij, na eerst nog het eiland Samothracië bezocht te hebben, aan land in Neapolis (Hand. 16:11). Deze plaats heet tegenwoordig Kavala en wij logeerden er in een hotel aan de haven. Die haven lag vroeger waarschijnlijk op dezelfde plaats. Veel mogelijkheden voor een haven zijn er in dit gebied niet, want de kust is nogal rotsachtig. Op het plein bij de haven staat het nu vol met auto's en in de haven liggen de vissersbootjes. De boten hebben namen. Verschillende heiligen zijn vernoemd, ook de onder ons bekende Nicolaas van Myra. Maar de naam Paulus vind je er niet terug. Wel is er in Kavala nog een Paulusstraat en zijn er restanten van een Pauluskerk. Paulus is vanuit Neapolis meteen doorgereisd naar Filippi, dat toen een belangrijke plaats was. Dat is geen gemakkelijke tocht geweest. Hij moest over een hoge berg heen en heeft vanuit de hoogte Filippi zien liggen. In Hand. 16 lezen we, dat Paulus enkele dagen in de stad bleef en op de sabbat door de poort naar buiten de stad ging. Hij veronderstelde, dat aan de rivier ergens een bedehuis was. Daar waren een aantal vrouwen, o.a. Lydia uit Tyatira (Azië). Op de plek, waarvan men denkt, dat deze ontmoeting heeft plaatsgevonden, staat nu een hotel, dat de naam Hotel Lydia heeft. Zulke veronderstellingen zijn altijd twijfelachtig, maar zeker is, dat Paulus aan de rivier met een aantal vrouwen gesproken heeft.

C. van der Waal wijst er in zijn boek 'Gij kustlanden' op, dat op de betreffende plaats aan de rivier waarschijnlijk een synagoge was. Paulus is op aandringen van Lydia waarschijnlijk tijdelijk in haar huis gaan wonen en vandaar ging hij regelmatig naar de gebedsplaats. Zo ontmoette hij een meisje, een slavin, die een waarzeggende geest had. Dit meisje liep dagelijks achter Paulus aan en riep 'Deze

mensen zijn dienstknechten van de allerhoogste God...' Het is beslist niet zeker, dat met de allerhoogste God onze God is bedoeld. De Grieken hadden veel goden en ook hoge en nog hogere goden. En dus waren de woorden van het meisje beslist geen evangeliewoorden. Paulus besluit de geest uit te drijven en dat gebeurt dan ook. Deze gebeurtenis roept weerstanden op. De eigenaars van het meisje zien, dat ze aan hun slavin nu niets meer verdienen kunnen en sleuren Paulus en Silas naar de markt, de agora, en de beide mannen worden geselsd en in de gevangenis gegooid.

Deze geschiedenis wordt uitvoerig verteld in Handelingen 16:19 e.v. Het verloop is wel bekend. Paulus en Silas worden in de gevangenis stevig vastgemaakt. Midden in de nacht beginnen ze te zingen en de andere gevangenen horen het. Er komt een aardbeving en als gevolg hiervan raken alle gevangenen los. De bewaarder denkt, dat ze allemaal zullen ontsnappen en wil zelfmoord plegen, maar Paulus houdt hem op tijd tegen. De gevangenebewaarder spreekt met Paulus en hij gelooft. Met zijn gezin wordt hij gedoopt.

Van het oude Filippi is heel wat bewaard gebleven, o.a. de agora, die ongeveer 150 jaar voor Christus is aangelegd. Hier is Paulus met Silas dus naar toe gesleurd. Hier heeft men hem geslagen en hier ergens in de buurt was de gevangenis, waar hij werd opgesloten. Hier hebben de mensen over de aardbeving gesproken, op de markt immers werd het laatste nieuws doorgegeven.

Langs de oude agora staat nog een aantal zuilen en daar omheen zijn nog muurtjes van huizen en winkels. In de 6de eeuw werd hier ook een grote basiliek gebouwd. Restanten laten kruisen zien. Hier kwamen de christenen in Filippi samen. Hier hebben ze gesproken over de brief, die Paulus en Timotheüs hen schreven. Hier hebben ze die prachtige verzen uit Filippenzen 2 elkaar voorgelezen en voorgehouden: 'Hij (Jezus) heeft zichzelf ontledigd door een dienstknecht te worden en aan de mensen gelijk te worden'. Hier hebben de Filippenzen wellicht moeite gehad met de woorden van Paulus, dat ons vaderland niet hier is, op aarde, maar in de hemel, vanwaar we de Heiland verwachten (Fil. 3:20). Op die markt hebben Euodia en Syntyche gelopen, die kennelijk nogal eens ruzie maakten en die door Paulus tot eensgezindheid worden vermaand (Fil. 4:2).

We lazen in Filippi de brief van Paulus aan die oude gemeente van bijna 2000 jaar geleden...

Terug via Amfipolis en Appollonia

We reden terug naar Thessaloniki langs ongeveer dezelfde weg, die Paulus gegaan moet zijn. In Handelingen 16 wordt over de hierboven genoemde plaatsen gesproken. Veel is van deze plaatsen niet meer over. Op

de plek van het oude Amfipolis lagen een heleboel stukken steen en gedeelten van zuilen. Het is blijkbaar de bedoeling dat allemaal wat netjes op te bergen, want er was een begin van een opslagplaats. De omgeving is er prachtig. In de diepte stroomt een riviertje en door de regelmatige regenval is het een vruchtbaar gebied. Voldaan kwamen we terug in Thessaloniki. We bleven er nog een aantal dagen en begonnen toen aan onze tocht naar het Zuiden van Griekenland.

Veluwse vonken

Vanmorgen bracht het christelijke ochtendblad het bericht dat er in de Geref. Kerken (vrijg.) verontrusting is over het feit dat er straks vier 'richtingbladen' te lezen zullen zijn: de aloude Reformatie, 'het corrigerende Reformanda', het eigentijdse Bij de Tijd en binnenkort het overkoepelende Nader Bekeken.

Een dergelijke reactie is begrijpelijk. Men vreest groepsvorming met alle gevolgen vandien voor allerlei verhoudingen en verkiezingen. Nu de eens zo gesloten en naar buiten een hechte eenheid vertonende vrijgemaakte kerken opengaan, blijkt ook daar een duidelijke verscheidenheid, die op den duur op gespannen voet kan komen te staan met de eenheid.

Uiteraard past ons als belangstellende buitenstaander oordeel noch keuze in deze bladencompetitie. Dat is een intern vrijgemaakte zaak, die, als we het goed begrijpen, op initiatief van de redactie van de bijna 75-jarige Reformatie besproken zal worden.

Het bericht van vanmorgen trof me daarom zo, omdat het hier gaat om een verschijnsel dat niet typisch vrijgemaakt is. Dan bedoel ik niet dat er ook in andere kerken een verscheidenheid aan bladen is, die onwillekeurig het etiket van modaliteiten kunnen gaan dragen.

Er zijn in ons land op christelijk erf vele organisaties die los naast elkaar werken, elkaar overlappen in doelstelling, al mag er soms verschil zijn in methodes. Ze richten zich alle op dezelfde 'achterban' en in wezen hebben ze vaak ook dezelfde doelstelling. Om maar iets te noemen: ICCN-Nederland, Beraad Geestelijke Vrijheid, Schreeuw om Leven, Christenen voor de Waarheid.

Wie kennis neemt van de verschillende activiteiten, ziet zeker wel onderscheid – vooral in presentatie en demonstratie – maar constateert tegelijk veel meer overeenkomst. We zouden kunnen zeggen: er is in al die organisaties verzet tegen de huidige ontwikkelingen, verzet tegen de tijd-geest, bezinning op onze positie als christenen nu we langzaam maar zeker in de hoek worden geduwd. Het is geen concurrentie – soms treden dezelfde sprekers op – maar wel een competitie, die tijd- en geldroven is. Hetzelfde verschijnsel zien we bij diverse christelijke hulporganisaties, die steun willen verlenen aan ontwikkelingslanden of noodgebieden. Variatie in doelgroepen, hoewel... Maar in ieder geval: om geld richt men zich tot dezelfde achterban. Hoeveel girobiljetten kon u in december invullen? En nog is het einde niet, want er is zoveel nood en er worden weer nieuwe projecten ontdekt.

Toch blijft de vraag: zijn we met deze specialisatie op de goede weg? Is er geen mogelijkheid van meer samenwerking, eensgezinder optreden en als gevolg daarvan een krachtiger geluid? Zouden we naar buiten niet veel geloofwaardiger worden? Het zijn maar vragen. Kunnen ze worden beantwoord? Wie pakt de organisatiekoe bij de taaie horens?

Dit artikel van de hand van de bekende Ds. J.H. Velema, emeritus-predikant van de chr. gereformeerde kerk te Nunspeet, knipten wij uit 'KOERS – reformatorisch opinieblad'. Wij bevelen het graag ter overweging aan!

Enschede

O. Mooiweer.

Vol verwachting...

Om de aanschaf mogelijk te maken van inventaris voor het Landelijk Archief vroeg ik Uw financiële medewerking. Met veel genoegen kan ik U mededelen dat f 600,- in totaal is binnengekomen op mijn giro 16 77 63. Het zal nu mogelijk zijn één of twee dossierkasten aan te schaffen. Daardoor kan veel documentatie over onze kerken beter opgeborgen worden.

Hartelijk dank aan de gevers!

D. Smits, Vlaardingen

D. Holwerda, Zuidhorn

Waren de joodse leiders blij met Johannes den Doper?

"Hij – d.i. Johannes den Doper – was de brandende en schijnende lamp, en gij – dat zijn de joodse leiders – hebt u een tijdlang in zijn licht willen verheugen".

Joh. 5, 35

De Synoptici contra Johannes?

Uit de synoptische evangeliën krijgen we de indruk, dat de joodse leiders niet veel van Johannes den Doper moesten hebben. Ze komen wel op zijn doop af (Mt. 3, 7), maar er staat niét – zoals in v. 13 wél van Jezus – dat ze kwamen om zich te laten dopen. De woorden „van wien hebt u de tip gekregen de komende toorn te ontlopen?” (v. 7) zullen wel even spottend bedoeld zijn als de woorden van den blindgeborene aan het adres van de Farizeeërs in Joh. 9, 27: „Wilt u soms ook leerlingen van Hem worden?”. Johannes heeft denk ik, best doorgehad, dat ze als inquisiteurs kwamen; dat ze hem op het matje wilden roepen om zijn dopen, vgl. Joh. 1, 25. Nee, zich te laten dopen, dat hebben ze geweigerd. En dat wordt hun door Jezus zwaar aangerekend: „door zich niet door Johannes te laten dopen hebben zij het behoud dat God voor hen bedacht had, afgewezen”, Luc. 7, 30. Wat ze Johannes nagaven, was dan ook bepaald niet fraai: „Hij heeft een bozen geest” (v. 33). Met dit beeld van de houding der joodse leiders tegenover Johannes den Doper in ons achterhoofd verbaast het ons bij den evangelist Johannes te lezen, dat deze leiders zich een tijdlang in het licht van den Doper hebben willen verheugen.

De lamp

Als Johannes den Doper hier door Christus 'de lamp' wordt genoemd 'die brandt en licht geeft', dan zal daarmee ongetwijfeld bedoeld worden op de boodschap die hij predikt; op het getuigenis dat hij geeft van Jezus Christus, wiens komt aanstaande is¹. Johannes den Doper was de laatste profeet uit de bedeling der wet (Mt. 11, 13; Luc. 16, 16); van de wet die licht verspreidde over het mensenleven². Als 'de Elia die – naar het woord van Maleachi 4, 5 – komen zou' (Mt. 11, 15) heeft hij dan ook nog eenmaal het licht van Mozes' wet helder doen schijnen, vgl. Mal. 4, 4.

Zich vrolijk maken over ...

Wat hebben de joodse leiders nu met dat licht gedaan? Ik denk, dat wij in onze tekst het woord 'zich verheugen over' tot dusver verkeerden hebben verstaan. Woorden van deze werkwoordstam kunnen nl. behalve een positieve soms ook een

negatieve klank hebben. Enkele antieke lexicografen³ maken ons op die betekenis attent.

Wij kunnen dat het best aanvoelen, als we uitgaan van 'zich vrolijk maken over'. Dat kan nl. ook bij ons de betekenis krijgen: 'uitlachen' of 'de spot drijven met'. Wij zouden bij wijze van voorbeeld kunnen denken aan het gebeuren, in 2 Kon. 2, 23-25 beschreven. Geloofd u maar, dat die knapen uit Bethel 'pret' hebben gehad om dien gekken profeet. Je hoort ze in je verbeelding gieren van het lachen. Toch waren ze verre van 'blij' met Elisa!

Terechtwijzing

Ik zou dus Joh. 5, 35b aldus willen vertalen: „...”, maar u verkoos⁴ een tijdlang de spot te drijven met zijn licht”. Zó pas krijgt dit woord in plaats van een waarderende een terechtwijzende klank. En die mochten we toch verwachten, nu Jezus deze uitspraak aldus had aangekondigd: „Ik zeg dit tot uw behoud” (v. 34). Daaruit blijkt: hun houding tot dusver heeft Hem verontrust; Hij wil dat ze zich bekeren. Dié poging, hen alsnog te behouden, zal dan ook ten grondslag liggen aan Jezus' keuze van de woorden 'een tijdlang'.

'Herkansing'

Op alle drie plaatsen waar deze woorden verder in het NT voorkomen (2 Cor. 7, 8; Gal. 2, 5; Filem. 15) geven ze nl. aan, dat iets slechts tijdelijk zus of zo is; met de bijgedachte, dat het later anders kan worden. Heel duidelijk komt dat uit in de laatste tekst: „Want misschien is hij dáárom een tijdlang van u gescheiden geweest: dat u hem voor altijd zou terugkrijgen”. In Mt. 21, 32 spreekt Jezus met zoveel woorden over deze 'herkansing'. Helemaal is ook die niet aan hen besteed geweest: „Want Johannes heeft u de weg der gerechtigheid gewezen, en toch hebt ge hem niet geloofd. De tollenaars en de hoeren echter hebben hem geloofd. Doch hoewel gij dat zaagt, hebt gij later geen berouw gekregen en ook in hem geloofd”.

Noten

¹ Op de bewoordingen die Johannes hier gebruikt, hoop ik in een later artikel nog apart in te gaan.

² Zie mijn artikel 'Mozes en Jezus Christus', Opbouw, 36ste jrg., nrs. 8/9.

³ Hesychius, a 258, 268, 270 Latte; Etymologicum Magnum 7, 8.

⁴ Het werkwoord dat ik hier door 'verkiezen' vertaal (eigenlijk 'willen') heeft op deze plaats m.i. dezelfde negatieve kleur, t.w. 'eigenzinnig ingaan tegen wat – in dit geval door God – gevraagd wordt', als in Mt. 17, 12 (vgl. Macc. 9, 13): „Maar ik zeg u: Elia is al gekomen, en ze hebben hem niet erkend, maar met hem gedaan al wat ze verkozen”.

In dat huis daar woont een vrouw

Clara mijn zuster

"Er loopt géén weg voorbij Israël."
(K.H.N. Noordhoek)

Ytje Veefkind-Eenkhoorn, Krommenie
"Het zal niemand verbazen dat ik meen uitdrukkelijk Nee te moeten zeggen tegen de laatste passage van het Ingezonden. Daar wordt – om slechts het belangrijkste te noemen – het unieke van Jezus op één lijn gezet met het unieke van Israël; zoals er geen weg voorbij Jezus loopt, zo ook niet voorbij Israël. Echter: de vraag 'Wat dunkt u van Israël?' is van een andere orde dan de vraag 'Wat dunkt u van de Christus?' Het antwoord op de eerste vraag mag aanleiding zijn tot een goed gesprek, tot een gedachtenwisseling, tot een discussie – het antwoord op de tweede vraag is beslissend voor het eeuwig heil, is een zaak van leven of dood." (M.H.T. Biewenga)

Notitie in mijn dagboek (18 maart 1986)

Ik lees voor de tweede keer het boek van Clara Asscher-Pinkhof *De danseres zonder benen*, en nog meer dan de eerste keer ben ik ervan onder de indruk. Een jonge vrouw van 29 jaar, echtgenote van de Opperrabijn van gemeente en ressort Groningen, wordt weduwe en blijft met 6 kleine kinderen alleen. Hoe kort heeft haar huwelijk geduurd – slechts zeven jaar. Zelfs de maanden van zijn ziekte moest ze gescheiden van haar geliefde blijven, omdat ze zwanger was, vijf kinderen had en in Groningen woonde, terwijl hij in Amsterdam verpleegd werd. Ik vroeg me al lezende af, waarom niet zijn eigen vrouw, maar een nichtje de goede Avraham moest verplegen. Kon het niet geregeld worden dat de vijf kindertjes ergens ondergebracht werden in de grote familie. Na Avrahams dood willen ze immers maar al te graag voor hen zorgen. Maar voor de jonge vrouw werd gedacht en beslist. Misschien had ze, als ze in 1986 geleefd had, die hele haag familieleden opzijgeschoven. En ze hadden haar met geen zeven paarden bij het ziekbed van haar man kunnen wegstrijken. De laatste drie maanden van zijn leven werd hij in Zwitserland verpleegd. En Clara voorvoelt dat ze hem niet meer thuis zal krijgen. Dan dwingt ze haar zwagers een paspoort voor haar klaar te laten maken. 'Als ik niet zelf afscheid van hem kan nemen, zal dit voor mij ook het einde zijn.' En daar, in Zwitserland sterft Avraham. Ze is bij hem met de baby die hij nog niet eens

heeft gezien. Een huwelijk van zeven jaar. Denk daar dan nog bij de strenge joodse onthoudingswetten die ze in acht namen na de geboorte van het vijfde kind. Dan is het huwelijksgeluk wat deze mensen gehad hebben wel heel groot, maar ook bitter kort geweest. Ze moet haar kinderen alleen opvoeden. Veertien jaar na de dood van haar man breekt de oorlog uit, waarin ze alles meemaakt wat een joodse vrouw maar kon meemaken in die tijd. Twee zonen komen nooit meer terug. Dan schrijft ze dankbaar: 'die wreedheid, dat lijden is mijn liefste bespaard gebleven.'

Wat heeft deze vrome, joodse vrouw een troost geput uit de psalmen. Wat is haar onwankelbaar geloof in de God van haar vadersen haar tot steun geweest. Zij stierf in Israël op 28 november 1984 temidden van haar kinderen en kleinkinderen. Heeft ze Jezus, de

Messias leren kennen en liefhebben? Ik weet het niet. Bij Pinchas Lapide (een joods Nieuwtestamenticus!) las ik, dat voor veel joden de Here Jezus wel een groot profeet is – Lapide gelooft zelfs in Zijn opstanding! – maar dat hij toch niet degene is die Israël verwacht. Wij geloven in de Here Jezus en alleen door Hem hebben wij toegang tot de Vader. Er is maar één weg. Een tweede weg, die van Israël zonder Jezus is een menselijke weg. Een weg van alles zelf in de hand willen houden, van jezelf willen verlossen. Dat zijn de wegen die alle andere grote wereldgodsdiensten gaan. Maar Clara dan, en Etty Hillesum en zoveel anderen waar wij nog nooit van gehoord hebben? Die de Here aangeroepen hebben met dezelfde psalmen als wij? Ik loop daar telkens weer tegen aan. En ik ben niet de enige.

Nu staat voor mij één ding als een

Voor de kinderen

Puzzelhoekje

Een beroepenpuzzel. Als alle beroepen zijn weggestreept, blijven er drie beroepen over.

Z	I	L	V	E	R	S	M	I	D	S	T	S	R	O	V	R	E	I	V
I	R	E	C	H	T	E	R	I	E	R	E	K	I	D	E	R	P	P	U
E	E	R	S	M	I	D	E	R	W	U	O	R	V	D	E	O	R	V	P
L	T	E	R	C	V	F	E	E	R	R	R	K	R	I	O	E	E	K	K
V	S	R	E	E	H	S	E	E	N	E	G	E	N	K	G	E	I	A	L
E	E	O	P	S	R	A	D	N	K	T	E	E	L	A	H	E	N	N	A
R	E	G	G	E	Z	R	A	A	W	L	V	A	R	O	R	L	E	E	A
K	N	R	E	I	E	M	M	P	E	O	H	D	U	E	E	S	D	R	G
O	T	H	E	E	S	N	R	G	H	E	N	D	I	I	D	R	R	L	V
P	N	N	G	D	E	E	T	K	S	E	E	B	D	I	K	A	A	I	R
E	E	E	A	T	T	F	R	R	P	R	R	E	G	Y	O	A	A	N	O
R	R	A	N	S	I	G	A	A	S	A	R	D	O	V	K	N	G	G	U
E	R	E	D	R	A	A	W	E	B	R	E	D	E	L	K	E	N	R	W
S	T	E	H	T	M	I	D	D	E	L	A	A	R	R	E	V	Y	R	D
E	O	C	W	F	L	U	I	T	S	P	E	L	E	R	E	O	W	V	E
V	S	S	O	L	D	A	A	T	R	E	D	R	E	E	S	T	E	O	B
S	C	H	I	L	D	W	A	C	H	T	R	R	E	T	S	E	I	R	P

barbier
boetseerder
dief
dryver
fluitspeler
geneesheer
gids
heerseres
hofmaarschalk
hovenier
kamerling
kanselier
klaagvrouw
klederbewaarder
kok
leider
middelaar
prediker
priester
raadsman
rechter
regeerder
rentmeester
schaapherder
schildwacht
schriftgeleerde
smid
soldaat
tentenmaker
tovenaar
veehouder
viervorst
voedster
vroedvrouw
waarzegger
wapendrager
wyngaardenier
zielverkoper
ziener
zilversmid

G. Wijkhuizen-van Vuuren, Den Helder

De oplossing van de vorige keer was: Al het goede komt van boven.

paal boven water: de Here is zeer barmhartig, genadig en rechtvaardig. En wij hoeven gelukkig niet uit te maken wie er wel of niet zalig wordt. God is een God van verrassingen. Natuurlijk weet Hij er een oplossing voor. Heel de mensheid en zeker het oude bondsvolk Israël gaat Hem toch aan z'n hart.

Het is mijn zorg ook niet. Het is Hem een zorg. Paulus (een joods 'Nieuwtestamenticus' van het eerste uur) en zeer bewogen met zijn volksgenoten, schrijft in Romeinen 11:32: 'Want God heeft hen allen onder ongehoorzaamheid besloten om zich over hen allen te ontfermen!' Ik zou willen zeggen: 'Ga Uw gang maar. En ontfermt U zich opnieuw over hen zoals U zich over ons, gelovigen uit de heidenen hebt ontfermd.'

Ach Clara, mijn zuster, dochter van Israël.

**Dr. W. Chr. Fahner e.a.,
Volken in beweging.**

Over heilsverwachting en messianisme bij de volken.
Serie: Zending dichterbij 2
88 blz., f 16,95
ISBN 9060479823
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

**Dr. W.H. Velema,
Wie is God?**

111 blz., f 19,95
ISBN 9050303749
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

**Gé Kooiman-Hasselaar,
Een luisterend oor.**

Omgaan met slechthorende en dove mensen.
(Serie: Hulpvaardig)
152 blz., f 22,50
ISBN 9024282098
Uitg. Kok, Kampen

**Dicky Rietveld,
Ken ik u?**

Omgaan met dementerende bejaarden.
(Serie: Hulpvaardig)
82 blz., f 18,25
ISBN 9024268699
Uitg. Kok, Kampen

**Dr. J. van Genderen,
Naar de norm van het Woord.**

207 blz., f 44,-
ISBN 9024280796
Uitg. Kok, Kampen

**M.R. van den Berg,
Bijbellezen.**

Waarom en hoe?
102 blz., f 19,90
ISBN 9066511591
Uitg. Van den Berg, Kampen

**Claudia Mühlen,
Maak je niet druk, mam!**

Opvoedingstips – 0 tot 3 jaar.
136 blz., f 24,90
ISBN 9029711175
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Cornelius Lambregtse,
In zijn arm de lammeren.**

(elfde druk)
352 blz., f 27,50
ISBN 905194103X
Uitg. Van Wijnen, Franeker

**Elisabethbode,
Paasnummer.**

Vanaf f 1,- per exemplaar
Uitg. St. Elisabethbode, Postbus 2, Ruurlo

**Adreswijziging
ds. J.H. Kamerbeek**

Ingaande 1 februari luidt het nieuwe adres van ds. Kamerbeek als volgt: Carmenstraat 7, 3816 GA Amersfoort. Tel.: 033-756 652.

**Commissie Reformatorische
Studieavonden**

Deze commissie, ontstaan vanuit de Geref. Vrijg., Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken in de regio Den Haag, belegt een aantal studieavonden over geloof en samenleving. De eerstvolgende bijeenkomst is: donderdag 17 februari 1994. Dr. H.G.L. Peels, Apeldoorn.

Hoe ga ik naar de kerk? De zondag is voor christenen een centrale dag in de week, vanwege de kerkgang. Maar veel kerken hebben te maken met teruglopend kerkbezoek, en ook met kritiek op wat er in de kerkdienst geboden wordt. Wat mogen we in de kerkdienst verwachten en welke rol speelt onze eigen instelling daarbij? Dr. Peels, die hierover spreekt, is hoogleraar Oude Testament aan de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn. De avond wordt gehouden in het gebouw van de Chr. Geref. Kerk te Den Haag-Zuid, Rhijnvis Feithlaan 114, 2533 GG Den Haag; aanvang: 20.00 uur.

**Kerk en recreatie zoekt
medewerkers**

Wie zijn wij?

De mensen van K en R proberen vanuit de opdracht van Jezus Christus om van Zijn evangelie te getuigen, andere mensen in contact te brengen met dat evangelie. Wij worden hiertoe uitgezonden door drie kerken in Voorthuizen, te weten de Ned. Herv. Kerk, de Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerk. Op twee campings in Voorthuizen zijn we actief.

Wanneer doen wij dat?

Gedurende 6 weken in de zomer zijn we op de campings bezig met allerlei activiteiten, zoals kinderclubs, spelmiddagen, kampdiensten, avondsluizingen met jongeren enz.

Wat kost het jou?

In feite alleen een flinke dosis enthousiasme en twee weken van je tijd. Het levensonderhoud wordt bekostigd door K en R en reiskosten worden vergoed.

**Hans Fullin e.a.,
Dinosauriërs.**

Een bijbelse visie op fascinerende schepselen.
(Amersfoortse Studies no. 14)
44 blz., f 10,-
ISBN 907014526X
Uitg. St. Tijdschrift Bijbel & Wetenschap, Amersfoort
(Te bestellen door overmaking van f 10,- op giro 6560042 ovv AS-14)

Wie kan mee doen?

In principe iedereen die achter de doelstelling en de uitgangspunten van K en R kan staan en minimaal 17 jaar oud is. Er wordt natuurlijk wel van je verwacht dat je kunt samenwerken met de andere mensen in je team.

Als je nog vragen hebt, of als je eerst nog uitgebreider geïnformeerd wil zijn voor je meedoet, vraag dan de Informatiebrochure aan bij Bert Broekhuizen, Lankerenseweg 12 in Voorthuizen, tel.: 03429-1978.

Ned. Geref. Kerk van Zeewolde

Ds. K.T. de Jonge, predikant van de kerk van Almere, werd benoemd tot consulent van de Gemeente door de regio Kampen.

Ned. Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg

Ds. W.J. van der Linde, predikant van de gemeente Ede, ontving een beroep van de kerkeraad.

Ds. W.G. Visser te Utrecht

Zondag 16 januari jl. was het 50 jaar geleden dat deze emeritus-predikant van de NGK van Utrecht, in het ambt van dienaar des Woords werd bevestigd. Ds. Visser werd 12 juli 1914 geboren. Hij werd 16 januari 1944 te Treebeek in het ambt bevestigd. Hier maakte hij zich datzelfde jaar vrij en werd predikant van de Geref. Kerk (vrijgemaakt), aldaar. Hij werd in 1946 predikant te Scheveningen. In 1954 ging hij naar Utrecht. Eind jaren zestig raakt hij buiten het kerkverband. Hij diende daarna nog tot zijn emeritaat op 1 augustus 1979 de NGK te Utrecht.

Ned. Geref. Kerk van Gorinchem

Het scribaat berust thans bij: A.C. Sluijk-Sprong, Multatulistraat 53, 4207 SB Gorinchem. Tel.: 01830-29 599.

Ned. Geref. Kerk van Bilthoven

Het adres van de diaconie is gewijzigd en luidt thans: Diaconie NGK Bilthoven, p/a J.H. Zwaan, Waterweg 7, 3731 HC De Bilt.

sche volk' dat de eerste tien boeken van de Bijbel slechts verzonden verhalen bevatten. Abraham, Mozes, Jozua, David en Salomo hebben volgens hem nooit bestaan. De Intocht onder leiding van Jozua zou niet plaatsgevonden hebben. Opvattingen als die van Thompson vinden steeds meer ingang bij beoefenaren van de archeologie van de Bijbel. Om dergelijke vormen van bijbelkritiek te weerleggen is de *Werkgroep Bijbel en Geschiedenis van het Oude Nabije Oosten* opgericht. Doelstellingen van de Werkgroep zijn o.a.:

1. Een bijbels-wetenschappelijk alternatief te geven voor de bijbelkritische benadering van de Bijbel met name waar het historische gegevens betreft en dit ook uit te dragen in de wetenschappelijke tijdschriften, zowel in Nederland als in het buitenland.
2. Het reageren op wetenschappelijke artikelen die de betrouwbaarheid van de Bijbel aantasten.
3. Het uitgeven van een blad over Bijbel en archeologie vanuit een duidelijk bijbelse visie.

De Werkgroep hoopt in februari 1994 het eerste nummer uit te geven van het nieuwe tijdschrift BIJBEL en ARCHEOLOGIE dat vier keer per jaar zal verschijnen met 16 pagina's in A4-formaat. De redactie van het nieuwe tijdschrift BIJBEL en ARCHEOLOGIE bestaat uit de volgende personen: E.H.F. Baert, mw. drs. M. Dieperink, ir. W.M. de Jong, drs. J.G. van der Land, mw. drs. M. van Veen-Vrolijk en C. Vos.

In het eerste nummer komen onder andere de volgende interessante artikelen voor:

1. *Het aantal Israëlieten in de tijd van het Oude Testament.* Wat is op grond van gegevens van talrijke recente opgravingen af te leiden over het aantal Israëlieten tijdens de Intocht in Kanaän, tijdens David en Salomo en in latere eeuwen? Vele recente opgravingen werpen een verhelderend licht op vele onwaarschijnlijk hoge getallen in het Oude Testament.
2. *De opgravingen in Avaris, de Hyksos-stad in de Nijldelta.* In deze stad woonde Jozef in het paleis van de farao. Deze opgravingen zijn zeer belangrijk voor het dateren van de tijd van Jozef.
3. *De oudheid van de mensheid en de datering van de Zondvloed.* Hoe moeten we gegevens in de Bijbel die gebruikt worden voor het dateren van de schepping en de Zondvloed lezen?

In BIJBEL en ARCHEOLOGIE komt een vaste rubriek waarin aandacht geschonken wordt aan belangrijke artikelen uit bekende buitenlandse tijdschriften op het terrein van de archeologie van de Bijbel, zoals 'Biblical Archaeological Review', 'Biblical Archaeologist' en 'The Israel Exploration Journal'. Zo blijft de lezer goed op de hoogte van tal van resultaten van recente opgravingen.

Het eerste nummer van BIJBEL en ARCHEOLOGIE kan men bestellen door f 3,50 over te maken op girorek.

1.374.415 van *Werkgroep Bijbel en Geschiedenis te Barneveld* o.v.v. eerste nummer. Nadere informatie over de werkzaamheden van de Werkgroep: tel. 03420-14479 of Postbus 1143, 3800 BC Amersfoort.

EH komt met vernieuwd en uitgebreid cursusaanbod

De Evangelische Hogeschool te Amersfoort komt in het kader van de EH-Zaterdag Academie met een sterk uitgebreid en vernieuwd cursusaanbod voor de eerste helft van 1994. In een zojuist gepubliceerde 'Cursuswijzer' staan voor de periode januari t/m juli 1994 18 verschillende cursussen en excursies op het programma. Onderwerpen van de cursussen zijn onder andere: NT-Grieks, Medisch-ethische vragen, Pastorale gesprekken, Alternatieve geneeswijzen, Communicatie en PR. De EH biedt tevens een voor Nederland unieke cyclus van vijf cursussen en drie excursies over het 'Creationisme' aan. (Deze kunnen ook afzonderlijk gevolgd worden). Voor alle cursussen geldt, dat geen specifieke vooropleiding vereist is. De duur van de cursussen varieert van 1 dag tot 6 dagen. De kosten bedragen f 55,- per hele zaterdag en er is geen inschrijfgeld verschuldigd. Geïnteresseerden kunnen de 'Cursuswijzer' met het complete cursusaanbod voor de eerste helft van 1994 aanvragen bij het secretariaat van de EH (tel. 033-621731).

Ontmoetingsdag Gospel for Guests

Dat er in Nederland steeds meer vreemdelingen komen is geen nieuws meer. Maar wat kan de kerk doen om de vreemdeling in haar poorten te benaderen? De vereniging Gospel for Guests hoopt op 19 maart a.s. een ontmoetingsdag te houden over 'Kerk en vreemdeling'. Daarvoor zijn uitgenodigd: ds. v.d. Broek (Herv.) uit Amstelveen en ds. Brons (chr. geref.) uit Zuidlaren, die beiden ervaring hebben met vluchtelingenwerk in hun gemeente. Daarnaast is veel gelegenheid tot ontmoeting en bemoediging. De ontmoetingsdag wordt gehouden in de Chr. Geref. Kerk aan de Wittevrouwensingel 28 te Utrecht (met openbaar vervoer te bereiken met stadsbuslijn 4, halte stadsschouwburg). We willen beginnen om 10.00 uur en sluiten om 16.00 uur. U bent heel hartelijk welkom!

Gospel for Guests,
Volbedastraat 22,
7009 HX Doetinchem

C.O.G.G.-conferentie

De jaarlijkse conferentie van het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte wordt dit jaar gehouden op donderdag 28 april a.s. in 'De Aker' te Putten, van 10.00-16.00 uur. Onderwerp: Jongeren en de kerken. Het onderwerp zal worden ingeleid door drs. I. Kole, adjunct-directeur van 'De Driestar' te Gouda, aan de hand van verschillende rappor-

Bijbel en archeologie

De kritiek op de betrouwbaarheid van de Bijbel wordt steeds radicaler. Zo stelt Thomas Thompson, een Amerikaans hoogleraar in de archeologie van de Bijbel, in zijn recent boek *'De vroege geschiedenis van het Israëli-*

ten over dit onderwerp. Enkele jongeren zullen op deze inleiding reageren. Graag opgave van deelname aan de secretaris: ds. J.H. Velema, Iltmanns-erf 40, 8071 JL Nunspeet, tel. 03412-51379. Deelnemersprijs f 32,50 all-in; bij voorkeur te voldoen op giro 880514 van de secretaris.

Actie voor vrijlating van Iraanse Christenen

De VCVM-NEDERLAND, de Vereniging van Christenen tegen Vervolging en Marteling, startte begin december 1993 een actie voor de vrijlating van de Iraanse predikant Mehdi Dibaj. Tijdens deze actie werd ds. Dibaj op 16 januari 1994 vrijgelaten. Hij is nu vrij maar zijn situatie blijft echter zorgelijk.

Ds. Dibaj werd in 1985 gearresteerd. De redenen voor zijn arrestatie waren dat hij actief was in het uitdragen van het Evangelie onder moslims en dat hij zich van de islam tot het christelijk geloof had bekeerd. Op dat laatste staat de doodstraf in Iran.

Op 21 december 1993 werd ds. Dibaj ter dood veroordeeld. Op 12 januari 1994 werd bekend dat hij op 14 januari 1994 opgehangen zou worden. Door mensenrechtenorganisaties, staats-hoofden en ministers van verschillende landen werd druk uitgeoefend op de Iraanse autoriteiten om het vonnis niet te voltrekken. Op 14 januari maakte de regering van Iran bekend dat de ophanging van Ds. Dibaj ongeveer twee weken zou worden uitgesteld. Op 16 januari lieten de Iraanse autoriteiten hem vrij.

De vrijlating van ds. Dibaj was niet onvoorwaardelijk. Hij moest een verklaring tekenen dat hij zich zou melden bij de rechtbank op elk moment dat de autoriteiten het zouden eisen. Bovendien zijn nieuwe beschuldigingen tegen hem ingebracht, namelijk dat hij beledigingen had geuit over Ayatollah Khomeini en dat hij gespioneerd had voor het Westen. Zijn doodvonnis is niet vernietigd.

Te vrezen is dat ds. Dibaj opnieuw gevangen gezet wordt. Daarom dient de druk op de Iraanse autoriteiten door mensenrechten-organisaties en door particulieren via persoonlijke brieven en door middel van handtekeningen onder verzoeken te worden voortgezet. Het bestuur van de VCVM roept op om actie te blijven voeren ten gunste van Ds. Dibaj en handtekeningen te verzamelen onder een nieuw verzoek dat aangepast is aan de veranderde situatie. Verdere actie en daardoor druk op de Iraanse autoriteiten blijft nodig, ook met het oog op de andere christenen die nog in Iraanse gevangenis zitten, zoals Ibrahim Ibrahim en Faris Allous. De eerste zit sinds eind april 1992 gevangen, omdat hij een videofilm over Jezus Christus en enkele evangeliën in bezit had. Faris Ghanem Jaqoob Allous zit al sinds 13 februari 1986 gevangen, thans in het Kaheriezek legerkamp in Teheran. Beiden zijn bekeerlingen van de islam tot het christelijk geloof.

De VCVM vraagt alle christenen in ons land zoveel mogelijk handtekeningen te verzamelen onder een verzoek aan de Iraanse autoriteiten om het doodvonnis van ds. Dibaj te vernietigen en hem te zuiveren van alle aanklachten. Verder wordt in het verzoek gevraagd alle andere Iraanse christenen die vanwege hun geloof gevangen zitten, vrij te laten. Ook kan men zelf een brief schrijven aan de Iraanse autoriteiten. Een handtekeningenlijst en een voorbeeldbrief kunnen aangevraagd worden bij het secretariaat van VCVM-NEDERLAND, postbus 451, 3800 AL Amersfoort.

Opbouw- en toerustingsmorgen van de vereniging 'De Christenvrouw'

Deze morgen wordt gehouden:
DATUM: woensdag 16 februari 1994 te ASSEN.

PLAATS: Kerkelijk Centrum Het Anker, van Heuven Goedhartlaan 2, (vanaf NS-station bus nr. 51, 52, 16 of 83). Uitstappen Marturiakerk. Hier staat iemand van de afdeling Assen u op te wachten en zal u verder begeleiden naar Het Anker.

SPREKER: Dhr. J.C. de Ronde B.C., psychotherapeut te Heerenveen.

ONDERWERP: 'OOG VOOR ELKAAR'.
AANVANG: 9.45 uur.

Iedereen is hartelijk welkom. De toegang is vrij. (collecte). De koffie staat klaar! Kinderoppas aanwezig. Inlichtingen secretariaat: Leliestraat 6, 9481 CJ Vries. Telefoon 05921-41675.

GPZ organiseert symposium ambtsdragers

BILTHOVEN – Het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis (GPZ) in Bosch en Duin, organiseert op D.V. zaterdag 7 mei een conferentie voor ambtsdragers. Het GPZ beoogt hiermee predikanten, ouderlingen en diakenen meer inzicht te geven in de werkwijze van het ziekenhuis en in het omgaan met en begeleiden van psychiatrische patiënten. Waar de conferentie gaat plaatsvinden, hangt af van het aantal deelnemers. „Maar dat zal op een centrale plaats in het land zijn”, aldus een woordvoerder van het GPZ.

Eerder hield het GPZ goedbezochte symposia voor huisartsen en verwijzers; nu is het de beurt aan de ambtsdragers. „Regelmatig bereiken ons vragen van ambtsdragers, omtrent pastorale begeleiding van psychiatrische patiënten in hun gemeente”, zegt drs. F.C. Kuipers, algemeen directeur van het GPZ. „Ook de ongekendheid met de werkwijze van het GPZ willen we doorbreken. Het is voor ambtsdragers belangrijk te weten hoe ze met hulpaanvragen om moeten gaan, m.a.w. hoe men de patiënt naar ons kan doorverwijzen.”

Tijdens de conferentie gaan diverse

sprekers uitgebreid in op deze onderwerpen. Vragen kunnen aan het eind van de dag worden voorgelegd aan een forum van deskundigen.

Sprekers zijn onder anderen ds. H. Westerhout, predikant en bestuurslid van het GPZ, mevrouw T.A. Gunter, hoofd beheer en organisatie sector klinische zorg, dhr. T. Vogelaar, maatschappelijk werker, en drs. P.A. Heij, psychiater en geneesheer-directeur van het GPZ.

Belangstellenden kunnen het programma en een aanmeldingsformulier aanvragen bij het directiesecretariaat van het GPZ, tel. 03404-32114. Aanmeldingsformulieren moeten uiterlijk 22 februari bij het GPZ binnen zijn. De kosten zijn f 15,00 per persoon.

Landelijk congres VCPB: Ze redden zich wel...

Enkele jaren geleden werd de Vereniging voor Christen Pedagogogen en Beroepsopvoeders (VCPB) opgericht. Deze vereniging organiseert jaarlijks een congres over een thema dat met christelijke opvoeding te maken heeft. Dit jaar heeft het VCPB-congres de titel 'Ze redden zich wel' meegekregen.

Centraal staat tijdens dit congres de leefwereld van jongeren. Er zijn twee sprekers uitgenodigd. De eerste spreker is drs. G.J. Blanken. Hij is eindredakteur van het boekje 'Jeugdwerk in een supermarkt-cultuur' dat vorig jaar uitgebreid in 'Opbouw' werd besproken. Blanken vraagt zich af of er voor jongeren nog ergens een haven is in een harteloze wereld. De tweede spreker is Prof.dr. J.D. van der Ploeg, emeritus-hoogleraar ortho-pedagogiek aan de RijksUniversiteit in Leiden. In zijn lezing zal Van der Ploeg o.a. de problematiek van de zwerfjongeren belichten. Zijn onlangs gehouden afscheidsrede in Leiden ging over het thema 'de zondebok'.

Het middagprogramma begint met een meeslepend theaterstuk onder leiding van Charissa Bakema. In dit theaterforum komt op heel bijzondere wijze de relatie met jongeren aan de orde. De combinatie van lezingen, theater en ontmoetingen maakt dat deze dag alles in zich heeft om boeiend en afwisselend te worden. Voor mensen die in hun dagelijkse omgeving graag jongeren willen ontmoeten en geloofservaringen met hen willen delen is deze dag zeker aan te bevelen. Het congres van de VCPB wordt op zaterdag 19 maart gehouden in het kerkgebouw van de Baptistengemeente in Utrecht-Zuilen. Deelname staat ook open voor niet-leden van de VCPB. De kosten bedragen f 35, = voor leden en f 50, = voor niet-leden, inclusief lunch. Studenten: respectievelijk f 25, = en f 35, =.

Informatie en aanmelding (voor 10 maart a.s.) bij de VCPB, p/a Christelijk Studiecentrum ICS, Nieuwezijds Voorburgwal 96-1, 1012 SG AMSTERDAM, (020)- 62 57 141.

„Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijn.“

(Jesaja 43:1)

Na een korte ernstige ziekte is in zijn Heer en Heiland ontslapen mijn lieve man, onze broer en zwager

BEREND VAN DIJK

op de leeftijd van 79 jaar.

Wij zijn dankbaar voor alle liefde en meeleven, die wij van hem mochten ondervinden.

Minke van Dijk-de Vries
Gerrit Oosterhuis
Jan en Ine van Dijk
Klaas en Grietje van Dijk
Aaldrick en Ineke van Dijk
Gé IJtsma-de Vries
Klazina Bolt-de Vries
Joop en Wil de Vries

6713 ML Ede, 29 januari 1994
Louise Henriëttelaan 214

De begrafenis heeft op donderdag 3 februari jl. plaatsgevonden.

Verdrietig, maar dankbaar voor al het goede wat wij met elkaar mochten hebben, delen wij u mee dat zacht en kalm in zijn Heer is ontslapen mijn lieve man, onze vader en opa

HEIN MAAT

op de leeftijd van 74 jaar.

Psalm 42

Heino: H. Maat-van Raalte
Paterswolde: Hendrien Maat
Paterswolde: Albert Jan Maat
Hennie Maat-van der Wal
Diederik
Bas
Johannes
Thomas
Almere: Dick Maat
Fimmy Maat-Kunnen
Jeroen
Maarten
Kampen: Gerrie Maat

23 januari 1994
Paalweg 7
8141 RT Heino

De begrafenis heeft plaatsgehad op donderdag 27 januari 1994 te Heino.

Somber zijn – denken uw geloofsvrijheid kwijt te raken

- 't gevoel hebben er niet meer tegen te kunnen
- 't zit u tegen
- u hebt 't idee de greep op uw leven te verliezen...

**Loop niet door...
Praat eens met een hulp...**

Psychologische advisering op basis van Filip. 2:12 en 13.

Telefonische begeleiding eveneens mogelijk.

Adviesbureau drs. F.P. Vink
Zuiderkruis 49
3902 WC Veenendaal
telef. 0 83 85 – 5 07 08
lid Ned. Instituut voor Psychologen

TE HUUR:

Voor de zomervakantie ons 6-persoons appartement in het

Tirolerdorp Axams

voorzien van een verwarmd zwembad, sauna, stube en was- en droogmachines.

Voor inlichtingen tel. 01862-2596.

Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis organiseert:

symposium voor

AMBTSDRAGERS

*"Een praktische leidraad voor opvang
en begeleiding van psychiatrische patiënten in
uw gemeente."*

Doel van dit symposium is ambtsdragers meer en beter te betrekken bij het werk van het GPZ.

- Wat zijn de behandelmogelijkheden binnen het GPZ?
- Hoe dient men zich aan te melden bij het GPZ?
- Hoe gaat u om met psychiatrische patiënten?

Datum: D.V. 7 mei 1994

Plaats: centraal in Nederland

Kosten: f15,- p.p.

Neem voor het programma en aanmeldingsformulier
kontakt op met het directiesecretariaat van het GPZ,
telefoon 03404 - 32114

Aanmeldingsformulieren
moeten voor 22 februari bij
het GPZ binnen zijn.

**WOORD
DAAD**

20 jaar hulpverlening!

Via Woord & Daad kunt u uw arme naaste in de Derde Wereld te hulp komen.

Circa tweederde van de wereldbevolking bevindt zich aan de verkeerde kant van de kloof tussen rijk en arm. Geef uw verre naaste een beter bestaan! Onze materiële hulp gaat samen met het bijbels getuigenis

Geven doet
kinderen leven!

FINANCIËLE ADOPTIE

Een goed voorbeeld van hulpverlening is financiële adoptie. Voor f 40,- per maand zorgt u voor voedsel, kleding en christelijk onderwijs voor een kansarm kind. Bel ons en meld u aan! Vraag om ons gratis kwartaalblad. Giften welkom!

STICHTING REFORMATISCHE HULPAKTIE WOORD EN DAAD
Postbus 560 - 4200 AN GORINCHEM - Telefoon 01830-24288
Postgiro 30 20900 - ING Bank 68.23.44.222